

Les relacions entre Estanislau de K. Aguiló i Antoni M. Alcover

MARIA PILAR PEREA*

1. Introducció

La consulta dels epistolaris, i sobretot dels rics epistolaris d'anys enrere, comporta gairebé sempre una intromissió en la intimitat. Poc s'imaginaven els corresponals —els quals de vegades deixaven ben clar que es tractava d'escrits «reservats»— que les seves cartes havien de ser exhumades i ofertes a la llum pública. Amb tot, no es pot negar que aquest tipus de materials aporta un coneixement complementari de la vida de l'emissor o del receptor, bé que, en alguns casos, la correspondència sigui només unilateral, es trobi incompleta o les comunicacions adoptin un caràcter completament anodí, retòric o formal. Malgrat una aparent grisor en el contingut, sempre és possible d'extreure'n una informació nova o de captar aquell detall fins aleshores desconegut.

Les relacions que s'establiren entre Estanislau de K. Aguiló i Antoni M. Alcover no són gaire conegudes. En els escrits (pseudobiogràfics)¹ —malgrat que inicialment no tenien aquesta finalitat— del canonge manacorí, l'arxiver palmèsà no hi té una rellevància especial ni apareix en la nòmina dels personatges amb els quals havia sostingut una polèmica més o menys abandonada. No figura tampoc en l'elenc dels amics del cor, com ara Pere Orlandis, Mateu Obrador, Bartomeu Ferrà o Pere Joan Campins.

L'extens epistolari emmagatzemat en el Fons Alcover-Moll de l'Arxiu del Regne de Mallorca aplega 32 documents, 28 dels quals (16 cartes i 12 targetes de visita) són missives trameses per Aguiló a Alcover; hi ha també dos esborranys de les cartes que el canonge li adreçà, i dues que consten, com a resposta, en el mateix paper que Aguiló féu servir per escriure. El darrer document que la carpeta "Aguiló (E.), Cartes de D. Estanislau Aguiló" conté és el recordatori que la Societat Arqueològica Lul·liana publicà arran de la mort del seu president el 9 de gener de 1917.

En contrapartida, i amb vista a completar amb les cartes de tornada la correspondència entre tots dos personatges, la cerca a l'Arxiu de la Societat

---

* Universitat de Barcelona

¹ Vegeu, per exemple, alguns textos que prenen aquest caràcter que apareixen en el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana (BDLC)*, en els dietaris de viatges, en el dietari personal que Alcover va redactar entre el 1898 i el 1902. Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General, 1898-1902. Obres completes*, I, a cura de Maria Pilar Perea, Palma, 2003 o en la biografia que féu, el 1927, del sacerdot Fèlix Sardà i Salvany. Antoni M. ALCOVER: "Materials biogràfics i ideològics I: Estudi sobre el Dr. Feliu Sardà, Desatino de un protestante, Algo sobre la extinción de la Compañía de Jesús", *Obres completes*, II, a cura de Maria Pilar Perea, Palma, 2004.

Arqueològica Lul·liana² ha resultat infructuosa pel que fa a la localització de l'epistolari Alcover - AGUILÓ. ¿Potser Aguiló no conservà les cartes perquè estava cansat de les actituds del filòleg de Manacor? Encara que aquesta hipòtesi no deixa de ser força agosarada i no té cap fonament objectiu, les cartes que Aguiló adreça a Alcover constaten una faceta —almenys des de la impressió que causen al receptor— no gaire coneguda del canonge, el qual sempre ha estat titllat d'home directe, espontani i sense dobles, que exterioritzava tot el que pensava;³ no sembla, doncs, si s'emmotllava a aquests qualificatius, que fos gaire amic de les maquinacions i de les intrigues. El contingut, però, d'algunes de les missives de l'epistolari sembla desmentir-ho. Malgrat que els temes, com es veurà més endavant, no tenen una excessiva rellevància, Aguiló veu, en algunes de les accions alcoverianes, una actuació encoberta amb la finalitat de controlar la situació i d'acomplir a qualsevol preu els objectius que es proposa.

Aquest treball pretén de reconstruir, a la llum del contingut de l'epistolari unilateral Aguiló → Alcover, les relacions que es van establir entre tots dos intel·lectuals en un període de trenta-un anys: del 1886, any en què l'arxiver inicia la relació epistolar, al 1917, data del traspàs d'Aguiló. Les dades es completaran amb les informacions que apareixen en el *Bulletí de la Societat Arqueològica Lul·liana (BSAL)*,⁴ en el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana (BDLC)* i en altres treballs alcoverians. Complementàriament, la documentació permetrà de resseguir l'itinerari d'Alcover a través de la Societat Arqueològica Lul·liana: el 1891, n'esdevé membre, el 1898 n'és vocal, i, des del 1899, vicepresident. En darrer terme, es donarà compte del trencament definitiu del canonge amb la institució, fet que tingué lloc l'any 1918.

Cal destacar que l'epistolari Aguiló - Alcover, malgrat l'extens període temporal que abraça, no és gaire nombrós, la qual cosa es pot justificar per raó de la proximitat de la residència de tots dos corresponents. Llevat dels intervals que Alcover dedicà a les eixides o el temps que Aguiló passà a París, un i l'altre van residir majoritàriament a Palma. Aquest fet també explica el llarg interval de temps que de vegades hi ha entre els escrits. D'altra banda, el material epistolar comprèn diverses targetes de visita redactades amb una finalitat merament pragmàtica, cosa que justifica que no duguin data; fan referència, en general, a la correcció de proves de textos que han d'aparèixer en el *Bolletí de la Societat Arqueològica*, a visites que un i altre s'intercanviaven, al retorn de volums prestats, a consultes adreçades a Aguiló o a notícies relacionades amb la Junta de la Societat Arqueològica.

² Agraïixo a Magdalena Riera la seva amabilitat en la recerca del material epistolar, fins ara il·localitzat, que Alcover va adreçar a Aguiló i en la tramesa de les sessions de la Junta general de la Societat Arqueològica corresponents als anys 1922 i 1923.

³ Vegeu, per exemple, la semblança moral i intel·lectual que en fa Francesc de B. MOLL: *Un home de combat (Mossèn Alcover)*, Palma de Mallorca, 1962; reeditat a *Obres completes, II*, a cura de Maria Pilar Perea, Palma, 2004.

⁴ Vegeu la breu ressenya que apareix sobre el BSAL en les pàgines del BDLC (XIV, 1925-1926: 110), com a apèndix bibliogràfic que Alcover inclou en l'article "Sobre els orígens de la raça balear i la seua bibliografia històrica" (BDLC, XIV: 102-115).

Per bé que s'ha pogut reconstruir la datació d'algunes missives mitjançant el concurs d'altres materials, les dates de la majoria de targetes de visita roman desconeguda; per aquest motiu, i pel fet que tracten temes similars, s'han agrupat separadament dels documents que tenen data. Amb tot, es presumeix que les que fan referència a la revisió de proves es poden situar en el període que Aguiló fou director del *Bolletí*. Atesa l'absència de les cartes de tornada, es desconeix si n'hi ha de perdudes.

La transcripció de l'epistolari, inclòs en l'apèndix final, s'ha fet respectant absolutament les grafies dels documents originals.

2. Les primeres passes de la relació entre Aguiló i Alcover

Estanisla de Kostka Aguiló i Aguiló va néixer a Palma de Mallorca el 1859, tres anys abans que Antoni M. Alcover i Sureda veiés la llum a Santa Cirga, possessió situada en el terme de Manacor. Els ascendents de tots dos personatges eren gairebé antagònics: Aguiló provenia d'una família de literats —era fill de l'escriptor Tomàs Aguiló i Forteza, nét de Tomàs Aguiló Cortès i nebot de Marià Aguiló—; Alcover, per contra, pertanyia a una família de pagesos benestants, però des de molt jove mostrà una forta inclinació vers el món de les lletres. Els camins de joventut i d'infantesa d'ambdós personatges també seguiren viaranys ben diferents. Aguiló estudià a la Universitat de València, on es llicencià, el 1879, en dret civil i en dret canònic. Amb tot, mai no exercí d'advocat i, el 1886, optà per ingressar en el Cos de Bibliotecaris i Arxivers, i més endavant fou destinat a l'Arxiu General Històric de Mallorca, dirigit aleshores per Josep M. Quadrado. Uns anys més tard, el 1895, Aguiló fou nomenat director de l'arxiu esmentat, arran de la jubilació de l'historiador ciutadellenc, i, el 1902, de la Biblioteca Provincial de Palma, que dirigí fins a la seva mort.

En contrapartida, Alcover, com és ben conegut, ingressà, el 1877, en el Seminari Diocesà i fou ordenat prevere el 1886. Bé que el 1887 exercí de vicari a la parròquia de Manacor, l'any següent s'hagué de traslladar a Palma pel fet que el bisbe Jacint M. Cervera li va encomanar la càtedra d'Història Eclesiàstica del Seminari. El 1898, el bisbe Pere Joan Campins el nomenà vicari general de la diòcesi de Mallorca, càrrec que desenvolupà fins al 1916. En aquest interval, els projectes lingüístics d'Alcover es perfilaren i es posaren en funcionament. Així ho fa constar molt sovint Pere Antoni Sanxo, secretari de la Societat Arqueològica Lul·liana, en les ressenyes de les sessions de la Junta general que la corporació convocava anualment; aquests escrits recullen les informacions que el canonge ofería en relació amb els progressos de l'Obra del Diccionari.

El camí de tots dos erudits, com explica Alcover en el text amb tonalitats autobiogràfiques que començà a redactar el 1926, *Estudi sobre el Dr. Feliu Sardà y el seu Apostolat a Mallorca*,⁵ no es creuà fins a la darrerria del 1880. Als 19 anys, quan el

⁵ Antoni M. ALCOVER: "Materials biogràfics i ideològics I: Estudi sobre el Dr. Feliu Sardà, Desatino de un protestante, Algo sobre la extinción de la Compañía de Jesús". *Obras completas*, II, a cura de Maria Pilar Perea, Palma, 2004, 221.

Vegeu també Francesc de B. MOLL: *Un home de combat (Mossèn Alcover)*, 34-38, que es basa en la mateixa font.

filòleg manacorí feia les seves primeres passes en el món literari mitjançant la participació en certàmens i la publicació de les primeres composicions poètiques en la premsa mallorquina, va conèixer Bartomeu Ferrà, el qual el posà en contacte amb el floret d'intel·lectuals, de totes les edats, més destacats de l'illa —Miquel Costa i Llobera, Tomás Forteza, Pere d'Alcàntara Penya, Josep Rullan, Josep Lluís Pons i Gallarza, Tomàs Aguiló, Josep M. Quadrado, Gabriel Llabrés, Joan Alcover, Bartomeu Singala, Joan Lluís Estelrich, Miquel dels Sants Oliver, Gabriel Maura, Antoni Frates o Lleó Carnicer—, i entre aquests es comptava Estanislau Aguiló.

No es coneix el tipus de relació que tots dos mantingueren durant la dècada dels vuitanta, però sí que se sap, mitjançant la carta que Aguiló va adreçar a Alcover el 27 de desembre de 1886, que l'erudit palmèsà tenia intenció d'assistir a la missa nova del futur sacerdot, que havia de tenir lloc l'endemà, tot excusant-se'n, però, a causa de *las muchas feynas que tench enrrera y altres trebayes que me imposa el meu carrech de semi cap de casa*.

Des del punt de vista de la ideologia religiosopolítica, es coneix també que, en el període alcoverià d'integritisme exacerbant —precisament la dècada dels vuitanta i una bona part dels anys noranta—, el manacorí —partidari aleshores de la dita castellana *conmigo o contra mí*— situa a Estanislau Aguiló, juntament amb altres literats, en el bàndol oposat: el dels unionistes. Alcover era, en aquells moments, admirador fervent de Feliu Sardà i Salvany i del seu *Liberalismo es pecado*, fet que provocà la ruptura, durant un cert període de temps, amb Josep M. Quadrado i amb Tomàs Forteza, grans amics d'Aguiló, a causa de les seves postures ideològiques extremes en contra dels anomenats *mestissos* —només cal recordar, com a mostra, l'impacte, de signe ben oposat, que la cèlebre composició *La cançó dels bons catòlics*⁶ causà entre els components de les dues faccions. Vegem-ne la distribució que fa, en les pàgines de *l'Estudi sobre el Dr. Feliu Sardà*, dels escriptors d'acord amb la ideologia, i les conseqüències que les posicions ideològiques tingueren pel que fa al manteniment o al refredament de la relació amical:

Tractant a aquells escriptors, prompte arribí a veure que, tret de D. Miquel Costa i Llobera, D. Antoni Frates i D. Lleó Carnicer, eren completament estranys a l'Escola del Dr. Sardà o se n'eren allunyats per la qüestió de la *Unió Catòlica*. Aqueis eren D. Tomàs Forteza, D. Bartomeu Ferrà, D. Tomàs i D. Estanislau Aguiló, D. Josep M. Quadrado i D. Josep Rullan. Justament aqueis eren dels qui me feien més costat; i quan me veren tan resolt '*siglefuturista*', en tengueren un bon disgust. Jo no podia comprendre com uns senyors tan catòlics, tan zelosos del bé de l'Església, podien esser tan contraris del Dr. Sardà. Aviat vegí que allò, més prest o més tard, m'havia de plantejar un problema: o afliuixar-me del Dr. Sardà i de '*El Siglo Futuro*' o afliuixar-me de l'amistat d'aquells bons senyors. Això darrer havia d'esser per mi un glop molt amarg, però que estava [disposat] a prendre'l, si no hi havia altre remei. A lo primer estava ben resolt a no arribar-hi ni acostar-m'hi mai. Això seria estat renegar de les meues conviccions de tota la vida i de la tradició de la meua gent, sempre tradicionalistes. (Mon avi patern el posaren a la presó i li segrestaren els béns per haver dit que, si *Carlos* entrava,

⁶ Vegeu Francesc de B. MOLL: *Un home de combat (Mossèn Alcover)*, 15 i s. i Massot (1992: 36 i s.).

donaria l'ovella millor de la guarda per fer el *dinar de la victòria*.) Encara que les coses no arribaren a l'extrem que jo temia, l'amistat amb casi tots aquells senyors se refredà una mica massa, i qualecún, i dels més respectables, fins i tot me pronosticà que jo seria un segon *Lutero*. I això ho digué un dels homos més savis i més virtuosos de Mallorca, que, quan se morí, el seu confés, que era el P. Valero, jesuïta i gran *siglefuturista*, digué que creia que tal senyor era mort sense haver perduda la innocència bautismal.⁷

Des de l'escrit de 1886, en relació amb la missa nova, han de passar dotze anys perquè l'epistolari recullí una altra carta d'Aguiló dirigida a Alcover, i en aquest cas el tema principal que sorgeix és el fet que l'arxiver, contra el seu parer, havia estat elegit president de la Societat Arqueològica Lul·liana.

3. La presidència de la Societat Arqueològica Lul·liana

Estanislau Aguiló va pertànyer a la Societat Arqueològica Lul·liana gairebé des de la seva fundació, el desembre de 1880, i d'aleshores ençà publicà nombrosos articles⁸ en el *Bolletí* d'aquesta corporació, alguns dels quals en col·laboració amb Josep M. Quadrado. Ja en el primer número, aparegut el mes de gener de 1885, es troben els seus primerencs treballs de recerca. El 5 de febrer de 1886, Aguiló fou nomenat secretari de la Societat, càrrec que exercí fins al 5 de setembre de 1896; aquell any n'esdevingué el vicepresident.

Es coneix, per les diverses notícies biogràfiques, que, el 8 de setembre de 1899, l'erudit va ser elegit president de la Societat Arqueològica Lul·liana, «per expressa i unànim voluntat dels Socis»,⁹ i que la seva presidència s'estengué, ininterrompudament, des d'aquell moment fins al 1917, any de la seva mort. El que no es coneix tant és que el bibliòfil palmèsà no va acceptar de gaire bon grat el seu nomenament i que el 1901 provà de presentar-ne la dimissió.

Fins l'any 1899, doncs, Aguiló havia exercit el càrrec de vicepresident de la institució, essent president Francesc Salvà i Salvà. Hi actuà, però, durant aquell període, en diverses ocasions, bàsicament per malaltia de Salvà, com a president efectiu. En la ressenya de la Junta general de la Societat que tingué lloc el 30 de gener de 1898¹⁰ es fa constar la presència d'Aguiló substituint Salvà, *al qual fonch impossible assistir*. Un any abans, es constata també l'absència¹¹ del president, aquest cop, en la sessió del 14 d'octubre, esdevinguda arran de la mort de Marià Aguiló, membre de la

⁷ Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General, 1898-1902*, 222.

⁸ Vegeu-ne la relació de treballs en les «Notas para una bibliografía de Don Estanislau de K. Aguiló» (280-302), a cura de Pere Sampol i Ripoll, aparegudes en el número extraordinari del *BSAL* (juny-juliol de 1918, any XXXIII; tom XVI, núm. 440 i 441) destinat a recollir els escrits necrològics d'Aguiló, i també en Agustín RUIZ CABRIADA: *Bio-bibliografía del Cuerpo facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (1858-1958)*, Madrid, 1958.

⁹ *BSAL*, abril de 1917; any XXXIII, tom XVI, núm. 438: 247.

¹⁰ *BSAL*, febrer de 1898; any XIV, tom VII, núm. 215: 253-255.

¹¹ L'inici del acta inclou la informació següent: *Senyors Aguiló, Bonet, Borràs, Sampol y Sanxo. — Reunits baix la presidència de D. Estanislau de Koska Aguiló los membres de la Junta de Govern de la Societat Arqueològica Luliana al marge anomenats, en la Redacció del seu Bolletí, lloc solit y acostumat, per efecte de celebrar sessió ordinària, comensà per la lectura del acte de l'anterior tenguda día 16 de Maig prop passat, la qual fonch aprovada.*

Societat. En aquest cas, els components de la Junta de govern de l'Arqueològica es reuneixen per donar suport al projecte, impulsat des de Catalunya per Jaume Collell, en el marc del Círcol Literari de Vic, de traslladar la sepultura del filòleg i poeta al monestir de Ripoll. En aquesta ocasió, Aguiló assumeix la presidència de la societat, la qual accepta de participar en el projecte.¹²

L'elecció d'Estanislau Aguiló com a president es produí arran de la mort¹³ de Francesc Salvà el 31 d'agost de 1899, i en va exercir les funcions, com indica el secretari, Pere Antoni Sanxo, *per designació del Reverendíssim e Illustríssim Sr. Bisbe d'aquesta Diócesis*, en la ressenya de la Junta General que tingué lloc el 28 de gener de 1900.¹⁴ Aquest text recull diverses propostes del nou president, una de les quals constitueix una premonició del projecte que Alcover va donar a conèixer, el 28 d'abril d'aquell mateix any, al bisbe Campins,¹⁵ el qual l'acceptà el 2 de maig¹⁶ i es féu públic el 6 de maig a la Biblioteca del Palau¹⁷ — *Ab afalagadors termes animá l'element jove a fer un recull de les costums y usances populars de Mallorca, y de les paraules y frasses de la llengua materna, basse axò darrer imprescindible per tenir en son dié un vertader Diccionari d'aquella. Digué per altra part, que axí com venturosament ja contam ab un preciós aplech de Rondayes, gracies als afanys de D. Antoni M. Alcover, Pre., seria hora de que's publicás una colecció, lo mes completa possible, de les cançons populars de la nostra illa, y de que s'emprengués l'estudi serio y detingut de la iconografia mallorquina, fent un Catalech dels retratos espargits per distints Museus y cases particulars.*¹⁸

Tot i l'entusiasme amb què Aguiló proposà la realització d'aquests projectes, uns mesos abans, el 27 setembre, aleshores residint a París, on investigava les relacions de França amb el Regne de Mallorca i copiava documentació històrica que després publicà en el *BSAL*, va escriure a Alcover una carta (carta núm. 3), on li comunicava el disgust pel fet que el canonge hagués mogut els fils amagadament per tal que fos ell qui cobrís la vacant de la presidència i no pas, com s'havia parlat en altres ocasions, qui semblava el candidat idoni: Miquel Costa i Llobera. L'erudit fa referència a l'elecció del poeta pollencí com a solució òptima per resoldre *el mal de que pateix l'arqueologica* i acusa a Alcover d'haver obviat aquesta possibilitat. Segons Aguiló, Costa hauria resultat un revulsiu, com a membre relativament nou, per al bon funcionament de la Societat i hauria facilitat la unió dels *dels dos bandos, o lo que sien, que hi ha dins la societat: ja bastava per animar a uns y posar els altres mes humils*. Sembla que les dues faccions eren constituïdes, respectivament, per Pere Sampol, Jaume Garau i Bartomeu Ferrà, d'una banda, i per Eusebi Estada i Enric Fajarnés, d'una altra. L'elecció d'Aguiló, en canvi, volguda per Alcover, i acatada, com s'ha dit

¹² *BSAL*, setembre de 1898; any XIV, tom VII, núm. 222; 389-392.

¹³ Vegeu-ne la nota necrològica al *BSAL* de setembre-octubre-novembre de 1899; any XV, tom VIII, núm. 234, 235 i 236; 137-139.

¹⁴ *BSAL* de febrer de 1900; any XVI, tom VIII, núm. 239; 229-230.

¹⁵ Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General*, 270.

¹⁶ Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General*, 272.

¹⁷ Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General*, 273.

¹⁸ *BSAL*, febrer de 1900: 230.

més amunt, per designació del bisbe Campins, representava una solució continuista, malgrat el suport que el manacorí li podia donar com a vicepresident.

Tot i que es desconeixen els motius de l'acció d'Alcover, s'intueix, en la seva intervenció, una voluntat de frenar l'accés de Costa a la presidència;¹⁹ el mateix Aguiló es declara sorprès pel fet que el canonge no hagués pensat en la solució que aportava l'elecció del poeta de Pollença i sospita que hi ha una causa oculta al darrere: *per consegüent qualque cosa hi ha davall el terrós quant tot axó no s'ha fet*.

Malgrat que Aguiló tenia mig redactada la renúncia al càrrec, va escriure a Alcover, amb voluntat contemporitzadora, per demanar-li el seu parer en aquest cas i per suggerir la possibilitat que Costa fos, encara que d'una manera atípica, elegit president. No es coneix la resposta d'Alcover, però, en qualsevol cas, trobem a Aguiló, en la junta del 28 de gener de 1900, exercint de president de la Societat Arqueològica.

Si la durada del càrrec de president es perllongà fins a la seva mort, és cert que l'11 de març de 1901 (carta núm. 4), un mes després que hagués tingut lloc la junta anual de la Societat,²⁰ Alcover rep un escrit on Aguiló li anuncia la seva dimissió mitjançant un text que també adreça a la Junta de Govern; i renuncia al seu càrrec, almenys temporalment, en favor del vicepresident. Les al·legacions que fa tenen a veure amb el fet que acceptà el càrrec sols de manera transitòria, mentre la Junta trobava una altra persona més adient, atès que fou elegit, contra la seva voluntat, en la seva absència. Tot i l'èmfasi que posa en les seves declaracions i en la presentació de la *dimissió irrevocable* del càrrec, la seva presidència, probablement a instàncies d'Alcover, i amb el suport de tots els membres de la junta, com també la direcció del *Bolletí*, fou de llarga durada.

No se sap si aquests fets enterboliren les relacions entre Aguiló i Alcover; cap informació de l'epistolari no ho reflecteix. En contrapartida, hi ha diverses activitats que vinculen tots dos erudits. Es tracta essencialment de projectes promoguts pel canonge, en els quals l'arxiver té una actuació prou destacada: la pertinença a la Comissió editora lul·liana; la col·laboració en l'Obra del Diccionari, la participació com a congressista en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i la vinculació a la Societat de Dialectologia Romànica. Com a circumstància complementària, s'ha d'esmentar l'actitud amatent d'Aguiló, que prova de resoldre els dubtes i les consultes que Alcover li planteja; així ho indiquen algunes anotacions que apareixen en *BDLC* o en el mateix epistolari.

4. Els projectes que vinculen Aguiló i Alcover

4.1. La comissió editora lul·liana

Al voltant de 1894, i amb l'impuls de Jaume Lluís Garau, Alcover va constituir la comissió editora lul·liana, amb l'objectiu de publicar les obres de Ramon Llull a

¹⁹ Vegeu l'evolució de les relacions entre Alcover i Costa i Llobera a Maria Pilar PEREA: "Noves dades sobre les relacions entre M. Costa i Llobera i A. M. Alcover", *Congrés Internacional Joan Alcover, Miquel Costa i Llobera i els llenguatges estètics del seu temps*, Palma de Mallorca, 1-4 de desembre de 2004, (en premsa).

²⁰ *BSAL*, febrer de 1901; any XVII, tom IX, núm. 251: 17-19.

partir dels textos originals. Es tractava d'un projecte que Jeroni Rosselló havia iniciat deu anys enrere, però que havia abandonat per problemes de salut. A més d'Alcover i de Garau, la comissió era composta per Estanislau Aguiló, Miquel dels S. Oliver, Miquel Costa i Llobera i Pere Orlandis, als quals s'afegí, el 1898, Mateu Rotger i, el 1900, Mateu Obrador. Orlandis, però, en fou baixa de seguida en morir prematurament el 1897.

Per bé que del 1917 ençà, i després d'haver publicat onze volums, la tasca d'edició s'alentí i es congriaren uns problemes greus²¹ entre els membres que aleshores formaven part de la comissió, els quals no resulten pertinents al tema que es desenvolupa, les notícies que se'n tenen durant el 1899, any que s'aconseguí, a través del president de la Diputació Provincial, Alexandre Rosselló, una subvenció per a la publicació, fan referència a les primeres passes entusiastes del projecte i a l'obtenció de finançament per dur-lo a terme. Llegim-ne, entre altres, alguns aspectes complementaris, quan a l'execució de l'edició, que apareixen en el dietari personal d'Alcover. El dia 21 juny de 1899: *Nos som vists amb n'Oliver i n'Aguiló per parlar sobre la publicació de les obres del Bto. Ramon, plens de coratge després de les promeses que nos féu D. Alexandre Rosselló*²²; i un mes més tard, el 21 juliol de 1899: *Mos som reunits n'Oliver, n'Estanislau Aguiló, en Jaume Garau i jo per designar la persona an-a qui confiar la còpia de còdics del Bto. Ramon per publicar les obres del gran Doctor. He proposat, i és estat acceptat, que sien dos los que copien, en Francesc Forteza i Pinya, Pre., i en Melcion Massot i Planes, Pre. Aquests faran les còpies i nosaltres després les confrontarem i les revisarem. Donant la Diputació 1.000 pessetes cada any per aquesta preparació de la publicació, en donarem an aquells dos 800 o 900, i les altres les estotjarem per si hem de fer copiar a fora Mallorca algun tros de còdex que aquí nos falt.*²³

Altres informacions addicionals sobre la gestació de la comissió i de les tasques que aquesta havia de desenvolupar apareixen en les pàgines del *BDLCi* del *BSAL*.²⁴

4.2. L'Obra del Diccionari

Estanislau Aguiló és un del primers col·laboradors de l'Obra del Diccionari. Així ho recull la *Llista de col·laboradors del Diccionari per orde cronològich*, que inclou el primer número del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, on l'erudit apareix amb el número 16 —*D. Estanislau de K. Aguiló. —Monti-Sion, 29, Palma (BDLC, I, 15)*— d'una llista que acabarà aplegant 1.643 noms. Unes pàgines més endavant, sota l'epígraf *Arxius aont hi ha col·laboradors que fan cédules de les paraules dels documents que s'hi conserven*, tornem trobar Aguiló, juntament amb

²¹ Vegeu Pere ROSSELLÓ BOVER: *L'obra de Salvador Galmés i Sanxo*, Barcelona, 199847-67) i l'epígraf "L'edició de les obres de Ramon Llull", a Maria Pilar PEREA: "Noves dades sobre les relacions entre M. Costa i Llobera i a. M. Alcover".

²² Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General*, 162.

²³ Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General*, 170.

²⁴ Veure "Les obres del Bt. Ramon Llull", *BDLC*, II, 1904-1905, 302-306.

Veure l'escrit d'Alcover "Un mot a n-els bons mallorquins sobre les obres del Bt. Ramon Llull martir y confessor de la nostra santa fe", inclòs en l'article "Publicació de les Obres de Ramon Llull" (juliol de 1904, 322-324) i "L'edició original de les Obres de Ramón Llull" (agost-setembre de 1905, 128-133).

Pere Antoni Sanxo, participant-hi com a arxivers de l'*Arxiu Històric del reine de Mallorca*: —D. Pere Antoni Sanxo y D. Estanislau Aguiló, arxivers d'allà metex (BDLC, I, 21)

Les activitats que Aguiló desenvolupà, de manera directa o indirecta, en favor de l'Obra del Diccionari, són nombroses. Així, Alcover agraeix, en nota a peu de pàgina (BDLC, I, 213), les informacions de tipus lingüístic que rep de l'arxiver, juntament amb els aclariments de Pere Antoni Sanxo, bibliotecari de la Biblioteca Provincial, relacionades amb documents històrics que havia incorporat a les seves *Questions de llengua i literatura catalanes*. Aquest extens escrit havia de contrarestar les tesis inadequades de Ramon Menéndez Pidal, que van aparèixer en l'article *Catalunya bilingüe*,²⁵ pel que fa a la posició de dependència que el català mostrava, segons el filòleg gallec, envers el castellà.

D'altra banda, els escrits d'Alcover que s'han conservat inclosos en les cartes d'Aguiló, donen compte també d'algunes de les consultes concretes que el canonge li feia. Així, en la nota del 6 de març de 1907 li planteja una qüestió sobre el possible origen mallorquí dels llinatges *Dalceri* o *Dalcerto* o *Dalcesto*. Aquest text rep una resposta immediata d'Aguiló (carta núm. 9), que suggereix *una mala lectura de Dulceti o Dulceto, formes llatinissades del llinatge Dolset, no raro aquí y conegut generalment per esser el del célebre cartógrafo*.

Un any més tard, el 7 de març de 1908, Aguiló respon a un escrit d'Alcover (carta núm. 11) sobre la provenença del cognom Vinader; i, encara, el 30 desembre de 1909, contesta (carta núm. 16) una consulta tècnica relacionada amb la durada de la propietat intel·lectual, per raó que el canonge pretenia de publicar, en les pàgines de la *Gaceta de Mallorca*, un novel·la apareguda a Madrid l'any 1849.

Pel que fa a estudis sobre l'onomàstica, Alcover, en l'article "Per que servex la Toponímia" (BDLC, II, 1904-1905, 225-268) fa referència a l'estudi inèdit d'Aguiló sobre els llinatges mallorquins, trets del *Llibre de la Gavella de la sal*, del 1480, que es troba a l'Arxiu Històric de Mallorca. Posteriorment, agraeix l'ajut rebut de l'arxiver en relació amb la localització de topònims celtes.²⁶

El *Bolletí del Diccionari* recull també diversos comentaris sobre alguns treballs d'Aguiló, especialment edicions de texts que havien aparegut en el *BSAL* (per exemple, "Bibliografia filològica del Dr. Schädel sobre'l català", dins l'apartat "El català davant els filòlegs estrangers"²⁷ i "Encara més cosa sobre la *i* conjunció"²⁸; i també en el *Museu Balear*,²⁹ en aquest darrer cas es tracta de l'estudi sobre l'apostasia

²⁵ Vegeu l'epígraf § «III. A. Antoni M. Alcover i Ramón Menéndez Pidal», a Maria Pilar PEREA: *Antoni M. Alcover: dialectòleg, gramàtic, polemista*. Castelló / Barcelona: 2005. Fundació Germà Colón Domènech / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

²⁶ «Per que servex la Toponímia» (BDLC, II, 345-378).

²⁷ BDLC, IV, 1908-1909, 105-119.

²⁸ BDLC, VIII, 1914-1915, 214-219.

²⁹ MB, 1884, 2a època, T. I, p. 9, 58 i 126.

d'Anselm Turmeda. Vegeu la ressenya bibliogràfica que Alcover redactà en les pàgines del *BDLC*.³⁰

4.3. *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*

El llibre del Congrés (Barcelona, Estampa d'en Joaquim Horta, 1908) recull la llista de congressistes efectius, entre els quals es troba Estanislau Aguiló (p. 31). En relació amb la seva participació, es compta també amb un escrit de l'arxiver (carta núm. 8), sense datació, però atribuïble al 1906, on demana a Alcover un duplicat del títol de congressista perquè l'ha perdut i alhora la possibilitat d'obtenir un segon exemplar del volum del Congrés per a la Biblioteca de la Societat, fent-ne congressista el seu germà Alfons, el qual no apareix, però, en la llista esmentada.

Prèviament, el tom III del *BDLC*, 1906-1907, que fa referència a la preparació del Congrés, dóna compte de la reunió que el dia 27 de setembre de 1906 es féu a la seu de la Societat Arqueològica, on Alcover, juntament amb Joan Alcover, Mateu Obrador i el seu fill Bernat, els llibreters Josep Tous i Joan Muntaner, Estanislau Aguiló, Josep Miralles i Sbert i Pere Antoni Sanxo, va tractar sobre la manera d'organitzar l'exposició del llibre català que havia de tenir lloc durant el congrés.³¹ Aquesta exposició bibliogràfica havia de reunir *tota la producció literària de l'actual renaxement català*, per tal de *posar a la vista de tothom la seua virtualitat y gran potència*.³²

4.4. *La Societat de Dialectologia Romànica*

L'any 1908, el filòleg alemany Bernhard Schädel fundà, juntament amb Joseph Saroihandy i amb altres dialectòlegs de prestigi,³³ la *Societat Internacional de Dialectologia Romànica*.³⁴ L'interès de la qual se centrava en l'estudi dels dialectes romànics. Aquesta societat havia de comptar amb representants de tots els dominis lingüístics i Alcover n'esdevingué delegat de Catalunya. La Societat editava una revista —*Revue de Dialectologie Romane* (1909-1914)— i un butlletí —*Bulletin de Dialectologie Romane* (1909-1914).

El filòleg manacorí, des de les pàgines del *BDLC*, fa una crida a tots els col·laboradors a inscriure's en la Societat de Dialectologia Romànica, apel·lant a criteris de patriotisme. En l'article "Societat Internacional de Dialectologia Romana"³⁵ es pot llegir la llista dels socis fundadors, entre els quals trobem, en primer lloc,

³⁰ *BDLC*, IV, 1910-1911, 79-82.

³¹ Vegeu el «§ 28. Moviment congressista» (*BDLC*, III, 1906-1907, 123 i s.) i també les diverses referències al desenvolupament del Congrés, com ara «L'exposició bibliogràfica» (*BDLC*, III, 134) o els diversos comentaris apareguts a la premsa (*BDLC*, III, 228-231).

³² *BDLC*, III, 123

³³ "Mr. Gilliéron, autor de l'*Atlas linguistique de la France*. Mr. Demsudiann de la Romania. Mr. Bourciez de Bordeus, Vianna de Portugal. R. J. Cuervo. Menéndez Pidal. Counson y altres dialectòlegs" *BDLC*, III, 382.

³⁴ Vegeu les primeres referències sobre les característiques i la composició de la Societat en els articles següents: "Societat Internacional dels dialectes romànics", *BDLC*, III, 382 i "Una gran idea" *BDLC*, III, 394-398.

³⁵ *BDLC*, IV, 1908-1909, 89-92.

Estanislau Aguiló, i també altres noms mallorquins, com ara Enric Alzamora, Miquel Costa i Llobera, Jaume Garau, Mateu Obrador, Mateu Rotger o Pere Antoni Sanxo, a qui Alcover havia arrossegat a fer-se socis.

El poc —o molt?— entusiasme amb què Aguiló engruixí durant un temps les files dels membres de la Societat de Dialectologia Romànica es diluï definitivament el 1913, com consta en l'escrit del 4 d'abril (carta núm. 18) que adreça a Alcover, on l'arxiver li demana que el donin de baixa com a soci de l'esmentada societat, ja que, en relació amb el pagament anual de la subscripció, *encara que vint y cinch pessetes no sia cap gran cosa, realment fa consciencia gastarles cada any per una revista escrita en una llengo que jo no entench, y referent a uns estudis que encara entench manco y que no son gens de la meua corda. Me crega, que sense pensarhi gaire trobaré vint y cinch altres coses en que invertirles y ab vint y cinch vegades mes de profit per part meua.* Tot i aquesta actitud, són molt eloqüents, pel que fa al caràcter d'Aguiló i pel que fa a la relació —potser d'una certa submissió— que mantenia amb Alcover, els mots finals de la missiva: *No obstant, si V. no vol que dexi y'm mana que continuï pagant jo estich sempre pronte a la obediencia.* Del mateix estil és la cloenda de l'escrit que li remet, el 7 de març de 1908 (carta núm. 11), en relació amb un ofici que redacta per proposar Gaspar Reynés com a director del Museu de la Societat Arqueològica: *Si no troba qu'estiga be, el corretgesca y el tornaré escriure axi com vulga.*

5. Les (petites) desavinences de caràcter unilateral

L'escrit més extens (carta núm. 7) que Aguiló remet a Alcover té 15 pàgines i és datat el 15 de desembre de 1904. El tema que tracta té un caràcter monogràfic i se centra en les obres de la Seu i en la difusió, segons el canonge, que aquests treballs havien de tenir —en favor de la remodelació— en les pàgines del *BSAL*.

Les obres de restauració de la Seu de Palma tingueren lloc entre els anys 1904 i 1914. El novembre de 1899 el bisbe Pere Joan Campins es posà en contacte amb Antoni Gaudí³⁶ per demanar-li consell sobre les obres de restauració de l'edifici; de fet, l'any 1840 ja s'havien començat a planificar certes modificacions, com ara el trasllat del cor dels canonges i la reparació de la façana, tasques que es van iniciar el 1852 sota la direcció de l'arquitecte Juan Peyronnet.

El 1902, Campins va proposar a Gaudí que es fes càrrec de la restauració de la Seu.³⁷ L'any 1904 van començar les obres, que, com s'ha dit, es van allargar durant deu anys. Malgrat que s'erigiren veus crítiques en relació amb les actuacions que afectaven

³⁶ Cal recordar que l'arquitecte també havia intervingut en les obres d'edificació de l'església de Son Carrió.

³⁷ Algunes al·lusions relacionades amb aquest tema apareixen en el dietari personal d'Alcover: març de 1902: *Hi ha el projecte de tornar el cor de la Seu dins la Capella Reial. El Bisbe fa estona que ho du entre cella i cella.* Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General, 1898-1902*, 368); 8 d'octubre de 1902: *«He proposat an el Bisbe que el mestre d'obres de Santa Eulària duga ell mateix els plans an en Gaudí perque li puga donar totes les explicacions. El Bisbe ho ha aprovat. Ho he dit an el Rector. El Bisbe n'ha parlat amb lo Batle i aquest li hauplicat que ho deixàs en les seves mans, i ho arreglaria. Hem suspès lo d'enviar els plans an en Gaudí.* Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General, 1898-1902*, 386). S'hi pot observar, a més de l'impuls del bisbe, una certa implicació del mateix canonge i d'algunes autoritats locals.

el temple, les quals incidien sobre l'estructura, el mobiliari i els vitralls, l'enginy de Gaudí, que comptà amb la col·laboració de Josep M. Jujol, va reeixir de superar-les. El 1914, però, l'arquitecte de Riudoms va deixar de banda el projecte a causa d'una discussió que tingué amb el contractista per raó dels pinacles de la porta del Mirador. La mort del bisbe Campins l'any següent paralitza les obres de manera definitiva.

La llarga missiva d'Aguiló té data del 1904, any de l'inici dels treballs de restauració. L'escrit és una queixa personal i directa contra l'existència d'unes intrigues soterrades, *va fer sospitar si aquí hi hauria matuta amagada* —per exemple, la convocatòria d'una junta per tal que hi poguessin assistir amics i partidaris d'Alcover— en relació amb les obres de la Seu. Aguiló intueix que el que el canonge pretén és que la Societat Arqueològica se significui positivament en relació amb les feines de restauració. I nega, de manera raonada, com a president, que la Societat, a través del *Bolletí*, pugui expressar l'opinió, que havia de ser favorable, atès que el promotor dels treballs era el bisbe Campins. El motiu de la negativa és clar: entre els membres que componen la Junta hi ha partidaris de les obres de Gaudí, però també hi ha detractors; i, segons, el seu parer, aquestes opinions contraposades no es podrien fer concordar mai.

Aguiló no vol acceptar l'ús de *la forsa y la violencia*, que no dubta que Alcover i els seus partidaris aplicarien —la *imposició violenta d'una majoria, capitenetjada justament per Vs. íntims y familiars de Sa Illma. y a la qual per impuls natural s'han de contar sumats tots els qui no s'hagen fetes sobre la materia conviccions propies y arrelades, y els qui per modestia excesiva, o 'pro bono pacis', sien massa fàcils en abdicar del seu parer davant altres que's tenen per mes autoritzats*—, atès que no desitja de cap manera generar dissensions internes. L'erudit palmèsà, probablement perquè en compartia l'opinió, es posa al costat dels detractors de les obres —*¿no es just tenir una mica de consideració an aquests desdixats qu'un dia y un altre dia s'han hagut de fer trossos el cor sentint a la carn viva els cops de bech de grua que cayen dins la Seu, y que axí y tot per respecte a n els altres, per amor a la Societat y a la concordia de tots s'han mossegada la llengua plorant a un recó tot sols la seua desventura y aufegant el crit de protesta que lo exía de la gola?*; i justifica que la Societat, *prudent y timorata*, no trenqui el silenci, com voldria Alcover, el qual considera que aquesta actitud és fer una desatenció al bisbe.

El president opina que fins aleshores l'Arqueològica s'havia mostrat *ab axo d'emetre judici sobre els acontexaments d'actualitat y de repartir a balquena elogis y censures, prudent y reservada fins a l'excés*. N'és una mostra, malgrat la polseguera que alçà entre els membres de la Junta, la manca d'opinió de la Societat sobre l'enderrocament de les murades, com també la restauració que s'havia aplicat a alguns monuments, concretament a les esglésies de Sant Nicolau o de Sant Francesc. En aquests casos, ningú no va proposar que la Junta de l'Arqueològica en manifestés el parer. Una via de sortida per donar-lo a conèixer era, segons Aguiló, la publicació d'articles en la premsa local i no pas en les pàgines del *BSAL*. Aguiló s'oposa, i apel·la fins i tot a l'autoritat que li confereix el seu càrrec, al fet que el *Bolletí* doni suport, encara que sigui de manera poc ostentosa, a cap article periodístic.

La carta es clou amb la indicació d'Aguiló segons la qual suspèn qualsevol convocatòria de Junta fins que Alcover no hagi emès la seva resposta. L'erudit dedica unes paraules ben dures al canonge: *no s'es portat ab mi ni com amich lleyal ni com inimich franch y noble*, pel fet que havia prescindit de consultar-lo i havia anat *d'amagatetjons y ab una carta tapada*» per aconseguir que una bona part dels membres de la Junta es mostressin partidaris que el BSAL inclogués una resposta favorable a l'inici de les obres de la Seu.

Si Aguiló requereix 15 planes per expressar les seves consideracions, Alcover en necessita una —així ho indica l'esborrany de la carta que li remet el mateix dia— per respondre parcialment a les acusacions de manipulació. Amb una bona mostra d'escrit mesurat, Alcover, que, quan s'ho proposa, sap fer escrits extensíssims i polèmics, relativitza el problema. En primer lloc, mostra sorpresa davant l'extensió de l'escrit en relació amb un tema que, segons el seu parer, hauria estat més adient tractar cara a cara. En segon lloc, indica que mai mobilitzà ningú d'amagat; es limità solament a posar-se en contacte amb alguns membres de la Junta —fet que no considera de cap manera incorrecte— per demanar-los l'opinió sobre les obres i suggerir-los la possibilitat d'expressar-la a través del *Bolletí*. Sobre aquest tema, era pública l'opinió d'Aguiló, per la qual cosa, Alcover considera que era innecessari de demanar-la-hi. En tercer lloc, si l'arxiver se sent ofès, és a causa del seu apassionament. I, en darrer lloc, lamenta la consideració que Aguiló té de la seva conducta, el convida a no tractar per escrit els temes col·laterals que surten reflectits en la carta i fer-ho, en canvi, al llarg de la propera sessió de la Junta, i considera, amb un to ple de magnanimitat, que l'arxiver no ha proferit les expressions ofensives que han quedat recollides en la seva carta.

Davant el contingut d'aquestes cartes creuades, cal qüestionar-se qui té raó: ¿és potser Aguiló, que valora exageradament i sense cap fonament la conducta alcoveriana? o en realitat les acusacions d'intervencionisme solapat s'havien aplicat a altres situacions que avui com avui es desconeixen; o ¿és potser Alcover qui, amb la seva moderació, prova de relativitzar les acusacions d'Aguiló, completament encertades, i, fent servir la consigna que la millor defensa és un bon atac, tracta de culpabilitzar-lo retraient-li que havia interpretat els seus gestos d'una manera massa apassionada? S'ignoren les respostes. Caldria tenir més elements de judici per poder arribar a extreure conclusions completament objectives.

6. Alcover i la Societat Arqueològica Lul·liana

Alcover esdevingué soci de la Societat Arqueològica Lul·liana l'any 1891, i d'aleshores ençà intervingué en la redacció del *Bolletí* aportant-hi un bon nombre d'articles de tipologia diversa: composicions poètiques, rondalles,³⁸ discursos i

³⁸ Llegim un dels comentaris que Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General, 1898-1902*, 161 inclou en el seu dietari: *18 juny de 1899: És diumenge, i no hi ha hagut res de particular. He escrites rondaietes per la secció de folk-lore del Bolletí de la Societat Arqueològica i pel futur tom IV de les "Rondaies Mallorquines";*

nombrosos estudis de caràcter històric.³⁹ L'any 1897 fou vocal de la Junta de govern⁴⁰ i el 1899, arran dels canvis que es produïren a causa de la mort de Francesc Salvà, esdevingué vicepresident de la corporació, en el mateix moment que Aguiló n'assumí la presidència.

Com a font d'informació complementària, les notes que apareixen en el seu dietari personal permeten de resseguir les activitats de la Societat Arqueològica Lul·liana. Cal tenir en compte que el *BSAL*, que incorpora anualment les ressenyes de la Junta general, que acostumen a tenir lloc els mesos de gener o febrer de cada any, no publica les decisions que es prenen en les juntes ordinàries ni extraordinàries, i aquestes són algunes de les informacions que resten reflectides en el dietari. Així, el 28 març de 1899 (Alcover 2003: 123), Alcover fa constar: *Hem tornat a tenir junta a l'Arqueològica sobre comprar una casa pel museu de la Societat. Acordarem ajuntar-nos els que siguen, compromentent-nos a pagar un duro cada mes de tot d'una, depositant aquestes quantitats a una Societat de Crèdit, i en presentar-se l'avinentesa, comprar una casa; i, si no pot esser, cadascú tornarà aixecar els doblers que hi tenga. En [Josep] Miralles [i Sbert] i n'[Estanislau] Aguiló i en [Enric] Fajarnés quedaren encarregats d'estudiar aquest projecte i presentar els estatuts. Els altres de la junta no se manifestaren gens resolta ni animats. No sé si farem res.*

Amb data de 18 de novembre de 1898,⁴¹ el dietari personal —fet que ha permès la datació de l'escrit corresponent (carta núm. 2)— inclou la notícia de la voluntat de la Societat de crear un centre d'excursionistes promogut per Estanislau de K. Aguiló, Miquel dels S. Oliver, Jaume Garau i Gabriel Alomar.

Les ressenyes anuals de la Junta General de la Societat Arqueològica Lul·liana donen compte, a més d'informacions que afecten la corporació, de l'actuació i dels interessos alcoverians, els quals, del 1901 ençà, tret de casos esporàdics, se centren en el progrés de l'Obra del Diccionari. La justificació de la inclusió d'aquestes informacions apareix en el número de febrer de 1904⁴² —*en veritat l'idea nasqué en l'Arqueològica, y en la seua Revista se publicá, antes que en altre lloch, la Lletra de Convit*,⁴³ i es repeteix amb una certa freqüència en algunes de les sessions posteriors.⁴⁴

³⁹ Vegeu a Maria Pilar PEREA: "Cap a una bibliografia d'Antoni M. Alcover", *Randa*, 47, Barcelona, 2001, 35-118, l'extensa llista de col·laboracions al *BSAL* en el marc de l'aproximació bibliogràfica sobre els treballs editats d'Alcover.

⁴⁰ Vegeu el número de febrer de 1897 del *BSAL* (any XIII, tom VII, núm. 203), on es dona compte, en el marc de la Junta General que tingué lloc el 31 de gener de 1897, de la incorporació d'Alcover com a vocal: *Per les vacants en dita Junta de Govern motivades per la forçada ausencia d'aquesta illa, de nostre inolvidables consocis D. Gabriel Llabrés y D. Jaume L. Garau, el primer dels quals, per la mateixa causa, havia renunciat en mans del Sr. Bisbe'l carrech de Vice-President, foren elegits y nominats, nemine discrepante, D. Antoni M. Alcover, Pre., autor de treballs notables sobre Historia Eclesiástica de Mallorca, y Don Pere Sampol Ripoll, jove de gran afició y ardent amor als estudis historichs y bibliografichs; y dels dos es d'esperar que, ab la seua valiosa cooperació, ajudarán als demés companys á dur á terme los negocis de l'Arqueològica y á obviar á les dificultats que, á totes coses, desgraciadament sempre s'hi solen oferir* (p. 18).

⁴¹ Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General*, 49)

⁴² *BSAL*, febrer de 1904; any XX, tom X, núm. 287: 213-215.

⁴³ *BSAL*, febrer de 1904: 215.

Uns anys abans, encara no endegat el projecte lexicogràfic, les notícies relatives a Alcover que apareixen en les ressenyes de la sessió anual en destaquen altres aspectes. Així, en la Junta general que tingué lloc el 30 de gener de 1898⁴⁵ s'indiquen els treballs que desenvolupen alguns dels membres de la Societat: s'hi esmenten, entre altres, Miquel Costa i Llobera, que havia compost lo *Castell del Rey*, Mateu Rotger, que havia publicat la *Historia de Pollensa*, i se cita també Alcover, aleshores recopilador d'informacions orals, *aplegant, á forsa de paciencia, entre'ls pagesos de la nostra illa, precioses Rondayes y Tradicions Popular*.⁴⁶

El 1901, en la junta general de la Societat, que tingué lloc el 2 de febrer⁴⁷ apareix, en el *BSAL*, la primera notícia del projecte lexicogràfic. Aquesta nota inclou una mostra de l'ideari del canonge en relació amb la unitat de la llengua, amb la naturalesa del diccionari i amb la participació de la col·lectivitat: *Prengué enseguida la paraula D. Antoni M. Alcover, y fonch per exposar breument un projecte que creu será molt beneficiós a la cultura de Mallorca; ço es la formació d'un vertader y complet, fins ahont sía possible, Diccionari de la llengua Catalana, que es la comuna, com es ben sabut, no sols a nostres illes, sino a Catalunya, Valencia y Rosselló. Per dur a bon terme una empresa de tal magnitud, assegurá que conta amb l'ajuda de coneguts literats, de Mallorca y fora d'ella, que s'han distingit per ses produccions en Catalá, axí com també amb una colla d'entusiastes joves que indubtablement y de tot bon cor se cuidaran de recullir els mots y frasses del nostre idioma matern, de varies obres, manuscrites o impreses, antigues i modernes, que s'els entregará; o de la llengua parlada, en les regions en que's conserve mes pura en boca del poble. Afagí el Sr. Alcover que a les hores son ja uns cent vint els col·laboradors del Diccionari; y que per facilitar el treball s'han fetes diferents divisions que corresponguen als diversos oficis, ciencies y arts. Per saber a cual secció o seccions quiscun dels inscrits desitja pertenexer, se repartirán circulars que contendran sota casta d'explicacions, esperantse conseguir axí que ab l'esfors colectiu, resulte l'obre mes perfecta i acabada* (*BSAL*, febrer de 1901: 18). Uns mesos més tard, el *Bolletí de la Societat* publica la primera edició de la *Lletra de Convit*.⁴⁸

El febrer de 1904⁴⁹ tornem a trobar Alcover, en el marc de la Junta general, informant sobre el desenvolupament de l'Obra del Diccionari: fa referència a l'augment progressiu del nombre de col·laboradors del projecte i a la intervenció activa d'institucions, com ara l'Acadèmia i el Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya o el Col·legi d'Advocats de Barcelona. En la mateixa ocasió al·ludeix a la conferència que pronuncià a l'Ateneu Barcelonès, on projectà la celebració d'un *Congrés per depurar la sintaxis de l'idioma català*,⁵⁰ el qual es materialitzà, dos anys més tard, en el Primer Congrés de la Llengua Catalana. Esmentà també l'èxit que havien obtingut

⁴⁴ Vegeu també el número d'abril de 1908: any XXIV, tom XII, núm. 337: 49-50; i el número de març de 1911: any XXVII, tom XIII, núm. 372: 225-226.

⁴⁵ *BSAL*, febrer de 1898; any XIV, tom VII, núm. 215: 17-18.

⁴⁶ *BSAL*, febrer de 1898: 254).

⁴⁷ *BSAL*, febrer de 1901; any XVII, tom IX, núm. 251: 17-19.

⁴⁸ *Diccionari de la Llengua Catalana, Lletra de Convit*, *BSAL*, IX, 1902: 73-114.

⁴⁹ *BSAL*, febrer de 1904; any XX, tom X, núm. 287: 213-215.

⁵⁰ *BSAL*, febrer de 1904: 215.

les intervencions que el glosador Antoni Vicens Santandreu havia fet en diverses institucions culturals barcelonines.

L'any següent,⁵¹ Alcover es torna a referir, aquest cop més breument per falta de temps, al progrés de l'Obra del Diccionari; n'indica l'augment de la xifra de col·laboradors i del nombre de cèdules que s'havien emplenat fins aleshores.

El 1908,⁵² perquè els dos anys anteriors no havia pogut assistir per diversos motius a la Junta general, el canonge, reprèn les informacions relacionades amb l'Obra del Diccionari: al·ludeix al nombre de cèdules que omplen la calaixera, a la fundació, a Barcelona, de l'Institut d'Estudis Catalans, a l'estat de la filologia a l'estranger, fruit de les observacions obtingudes al llarg de l'eixida, efectuada l'any anterior, per diversos països europeus i a l'estada que faran tres estipendiats —Antoni Griera, Pere Barnils i Manuel de Montoliu—, fent realitat el projecte del filòleg alemany Bernhard Schädel, en diverses universitats d'Alemanya. Aquesta estada els permetria el contacte amb els mètodes de la filologia romànica, els quals podrien extrapolar, un cop ensinistrats, a l'estudi de la llengua catalana.

Novament, el 1909,⁵³ Alcover informa sobre el camí que recorre el diccionari. Els temes que es tracten es desenvolupen de manera molt més completa en les pàgines del *BDLC* del mateix any:⁵⁴ les dificultats en l'elaboració del Diccionari, el anunci del propòsit que té la Diputació de Barcelona de crear *un organisme, que se compondrà de persones molts notables per llurs coneixements filològichs y gramaticals*⁵⁵ —aquesta voluntat no es farà efectiva fins el 1911 mitjançant la fundació de la Secció Filològica— o les comeses dels estipendiats un cop arribats a la Universitat de Halle.

Tal com indica la ressenya de la reunió de la Junta general que tingué lloc el 30 de gener de 1910,⁵⁶ Alcover, per primer cop, introdueix informacions, no sols en relació amb el desenvolupament de l'Obra del Diccionari (l'increment del nombre de cèdules, el progrés dels estipendiats o la traducció que Antoni Griera farà de la tesi doctoral que Martin Niepage, estudiant de la Universitat de Magdeburg, va redactar sobre el català de Mallorca a partir de l'anàlisi de documents antics), sinó també sobre sengles descobriments: d'una pintura mural que s'efectuà en l'església de Manacor⁵⁷ i dels fonaments d'una basílica cristiana trobats en el port de la mateixa vila.

En la sessió de la Junta general del 29 de gener de 1911,⁵⁸ el canonge torna a donar compte dels progressos del seu projecte lexicogràfic: es refereix a l'activitat dels diversos col·laboradors que participen activament en la redacció de cèdules, als estudis dels estipendiats i a la creació gairebé imminent de l'Acadèmia de la Llengua Catalana

⁵¹ *BSAL*, febrer de 1905; any XXI, tom XI, núm. 299; 17-19.

⁵² *BSAL*, abril de 1908; any XXIV, tom XII, núm. 337; 49-50.

⁵³ *BSAL*, març de 1909; any XXIV [sic], tom XII, núm. 348; 225-227.

⁵⁴ *BDLC*, IV (1908-1909).

⁵⁵ *BSAL*, març de 1909; 226.

⁵⁶ *BSAL*, març de 1910; any XXVI, tom XIII, núm. 360; 33-35.

⁵⁷ Alcover en publica un article més extens, "Pintura mural en Manacor", en el número del *BSAL* corresponent al setembre de 1916; 140-141.

⁵⁸ *BSAL*, març de 1911; Any XXVII, Tom XIII, núm. 372; 225-226.

—que esdevindrà la Secció Filològica— de l'Institut d'Estudis Catalans, fet que Alcover associava amb el bon desenvolupament i amb l'acabament de l'Obra del Diccionari.

Dos anys més tard, en la sessió de la Junta del dia 26 de gener de 1913,⁵⁹ es torna a referir al curs de l'Obra alcoveriana, fent constar l'increment en el nombre de cèdules, la qual cosa requereix la construcció d'una segona calaixera; la difusió externa que posseeix el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, com Alcover ha pogut constatar al llarg de la segona eixida que dugué a terme a l'estranger; els progressos dels estipendiats; i les comeses de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, que desenvolupa projectes lexicogràfics de característiques diverses, on s'inclou la seva obra: *Un estarà compost de l'immens aplech lingüístic que deixà aparellat el qui fonch el vertader mestre de l'actual renaixement de Catalunya, D. Marian Aguiló y Fuster; altre serà un Diccionari català provisional, ahont s'incloguen els mots que surten dins els monuments escrits antics y moderns, lo qual ha pres a son conte l'eminent gramàtic Don Pompeu Fabra; y altre el gran Diccionari de la Llengua Catalana tal com el bosquetjarem en la Lletra de Convit y que segurament constituirà l'obra capdal de l'esmentada Secció. [...].*⁶⁰

El 2 de febrer de 1914,⁶¹ novament en el marc de la sessió de la Junta general, Alcover indica que, adoptant l'exemple d'altres països, com ara França en l'elaboració del seu atlas lingüístic,⁶² utilitza ara, en les seves enquestes, el sistema d'aplicar un qüestionari per a la replega dels mots; fa referència també als contactes que establí, durant l'eixida a l'estranger que efectuà el 1913, amb romanistes i dialectòlegs de França, Suïssa i Itàlia, per tal de rebre'n orientacions en els seus estudis, i a l'eixida filològica que efectuà a l'Alguer. A més, al·ludeix al descobriment que es féu a Son Paretó (Sant Llorenç des Cardassar) d'una basílica cristiana i, en darrer terme, estimulà als concurrents perquè visitessin el Museu Arqueològic que el capítol de la Catedral havia instal·lat en el claustre i que contenia un fons molt important d'objectes.

El 31 de gener de 1915⁶³ té lloc la sessió anual de la Junta i Alcover torna a donar compte del desenvolupament de l'Obra del Diccionari —es progressa en l'aplec de mots i en la confecció de cèdules; i fa una referència succinta a altres esdeveniments, com ara la repartició que l'Institut d'Estudis Catalans fa d'un qüestionari per diferents regions i comarques amb vista a elaborar un atlas lingüístic; les dificultats que han sorgit en relació amb el finançament del Diccionari; la finalització del procés d'impressió de la *Gramàtica de la Lengua Catalana* de Tomàs Forteza; i l'estat en què es troba l'edició de les obres originals de Ramon Llull.

En la sessió del 30 de gener de l'any següent,⁶⁴ Alcover informa sobre tres aspectes: l'oposició a l'enderrocament del claustre del convent de Sant Vicenç de

⁵⁹ BSAL, març de 1913; any XXIX, tom XIV, núm. 396; 225-227.

⁶⁰ BSAL, març de 1913; 226.

⁶¹ BSAL, febrer de 1914; any XXX, tom XV, núm. 407; 17-19.

⁶² Es tracta de l'*Atlas Linguistique de la France* de Jules Gilliéron.

⁶³ BSAL, febrer de 1915; any XXXI, tom XV, núm. 419; 209-211.

⁶⁴ BSAL, juliol de 1916; any XXXII, tom XVI, núm. 431; 33.

Manacor, la creació del Museu Diocesà que el bisbe Campins havia projectat abans de morir i, finalment, l'Obra del Diccionari. En relació amb aquest darrer tema, el vicepresident de la Societat n'indica els avenços que féu malgrat la greu malaltia que patí l'any anterior.

En la sessió de la Junta del 28 de gener de 1917,⁶⁵ trobem Alcover ocupant de manera eventual la presidència de la Societat per raó del traspàs d'Estanislau Aguiló. Atès que el càrrec l'elegia el mateix bisbe, calia esperar la designació de la persona proposada per la Junta Directiva: un dels vocals *avui Catedràtic de l'Institut General i Tènic de Balears* —es tracta, encara que no es fa públic en aquell moment, de Gabriel Llabrés.⁶⁶ Les referències a l'Obra del Diccionari en aquesta ocasió són molt breus, atès que el manacorí havia hagut de glossar les figures dels dos membres traspassats: Estanislau Aguiló i Mateu Rotger, el qual fins aleshores era vocal de la Junta. Es refereix a la progressió del projecte lexicogràfic —sense al·ludir a cap dificultat, malgrat que en aquells moments es començava a congriar el futur trencament amb l'Institut d'Estudis Catalans; a la creació d'un laboratori de fonètica, del qual s'ocupava Pere Barnils; a la redacció, que en aquells moments duia a terme Pompeu Fabra, del *Diccionari ortogràfic*; i a la confecció, sota la direcció d'Antoni Grieria, de l'Atlas Lingüístic de Catalunya.

La Junta general de l'any 1918 —l'última a la qual Alcover va assistir— té lloc el 27 de gener⁶⁷ i és encapçalada pel nou president Gabriel Llabrés. El canonge de Manacor, encara vicepresident de la Societat, es refereix breument a l'Obra del Diccionari, tot indicant que segueix el seu curs, però afegint-hi el comentari de mal averany: *amb certes vicissituds*.⁶⁸ Un altre element de crítica, l'últim que apareix en la ressenya que en fa Pere Antoni Sanxo, té a veure amb les esmenes ortogràfiques que, des de l'Institut d'Estudis Catalans, s'aplicaren a la traducció que Maria Antònia Salvà havia fet del poema de Frederic Mistral, *Mireio*.⁶⁹ En aquest cas, i atípicament, la recensió de la sessió de la Junta es clou abruptament, cosa que discrepa de la majoria de sessions on un breu paràgraf tanca l'acte.

⁶⁵ BSAL, abril de 1917; any XXXIII, tom XVI, núm. 438; 245-250.

⁶⁶ BSAL, abril de 1917; 246.

⁶⁷ BSAL, maig de 1918; any XXXIV, tom XVII, núm. 451; 65-66.

⁶⁸ BSAL, maig de 1918; any XXXIV, tom XVII, núm. 451; 66.

⁶⁹ Vegeu algunes referències sobre aquest tema a Josep MASSOT I MUNTANER: "Maria-Antònia Salvà, col·lectora de cançons populars i traductora de Mistral", dins *Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània*, Barcelona: Curial / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1993, 85-109.

Badia Antoni M. BADIA I MARGARIT, (1998) "Entorn dels mallorquinismes de *Mireio* de Frederic Mistral, en la versió de Maria-Antònia Salvà", *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*, II, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 341-353.

Mila SEGARRA: "Pompeu Fabra i el català de Barcelona", dins Joan A. ARGENTER (ed.), *Simposi Pompeu Fabra: jornades científiques de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, 2000, 199-226.

Maria Pilar PEREA: "Una selecció de cartes d'Antoni Rubió i Lluch i de Jordi Rubió i Balaguer a Antoni M. Alcover", *Journal of Catalan Studies*, (Publicació electrònica: <http://campus.uoc.es/jocs/4/articulos/perea3/index>).

Joan VENY: "Antoni M. Alcover i la dialectologia catalana", dins *Escriptura i oralitat a Mallorca*, Palma, 2003, 84-115.

Les desavinences d'Alcover amb la Societat Arqueològica, que tenen lloc d'aleshores ençà, es detallen en el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, en el context del darrer manifest: "A tots els amadors de la Llengua Catalana",⁷⁰ redactat el 1924, molts anys després de l'esclat del conflicte. Alcover no hi dedica un paràgraf específic sinó que hi al·ludeix mentre fa una referència directa a "L'Escola Mallorquina". Alcover s'exclama que els components d'aquest moviment estaven *entregats ab cos i cordes an els caporals de La Lliga i d'Acció Catalana* —a qui Alcover considerava, juntament amb Fabra i amb alguns membres de l'Institut d'Estudis Catalans, els instigadors de l'oposició que s'exercia sobre l'Obra del Diccionari i sobre ell mateix— com també el capdavanter de l'Escola —Joan Alcover—, el nom del qual no surt a la llum, en aquest context, en cap moment.⁷¹

Després de fer referència a la publicació del primer manifest, que tingué lloc a la primeria de juny del 1918, i a les respostes que obtingué la consulta prèvia que el canonge féu a Puig i Cadafalch, al mateix Joan Alcover i a Miquel dels S. Oliver, Alcover explica que gairebé en el mateix moment inicià la seva eixida per terres valencianes i de la Catalunya occidental, del 20 de juny al 31 d'agost, per desenvolupar l'estudi sobre la conjugació, el qual havia començant uns anys enrere, i que es va materialitzar en la publicació *La flexió verbal en els dialectes catalans*. En tornar, un amic el posà en guàrdia sobre la reacció de Joan Alcover davant la publicació del manifest: *com viu que jo havia publicat lo 'Manifest', crida sos incondicionals i els enfloca: Mossèn Alcover no m'ha volgut escoltar i ha publicat son 'Manifest', ¡guerra, idò, a Mn. Alcover!*⁷²

És en aquest moment que, sentint-se víctima d'un complot mogut pels seus mateixos coterranis, Alcover explica l'episodi que dona lloc al trencament definitiu amb la Societat Arqueològica:

Abans d'arribar a Mallorca, el mitx dia que m'aturí a Barcelona, procedent de Manresa, Mn. Jaume Barrera, Redactor del *Correu Català*, me digué que lo Dr. Rubió i Lluch havia dit que era *una galdada a Mn. Alcover, que no la se mereixia*, el solt que lo *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana* de Mallorca havia publicat sobre mon conflicte ab l'*Institut*, tractantme de *apassionat i exagerat*. Jo no'n sabia mot perque se publicà mentre jo corria per València i Catalunya. Aqueixes ausències me guardaven els meus *amichs* de l'*Arqueològica*, de la qual era soci i Redactor del *Bolletí* desde l'any 1891, Vocal de la Junta de Govern de devers l'any 1897 i Vicepresident de devers l'any 1899 i Director del *Bolletí* l'any 1916 i 1917. Llavò vaig aclarir que el qui havia escrit tal solt, era un dels *amichs* que jo tenia per mes vertaders, i que ocupava un càrrech ben retribuït dins la Diputació de Balears i que ell confessava que el me devia a mi, a la meua influència, per haverlo recomanat molt vitencament. Però aquell bon... *amich* s'havia aficat dins la closca d'esser Diputat per Mallorca ab lo costat d'En Cambó, en Puig i Cadafalch i companyia, i aqueys li havien donades esperances. Per tenirlos propicis fonch que's permeté pegarme aquella *galdada* demunt el *Bolletí* ab totes les circumstàncies agravants que he dites. I lo bo fonch que no poguí conseguir que aquell solt se rectificàs

⁷⁰ *BDLC*, XIII, 1923-1924, 201-235

⁷¹ Hi trobem al·lusions directes, però, en l'article que fa referència a «L'Edició de les Obres de Mn. Costa i Llobera» (*BDLC*, XIII, 276-286).

⁷² *BDLC*, XIII, 225.

ni s'aclaràs satisfactoriament. Jo no torní posar els peus dins l'*Arqueològica*, a pesar de les moltes de pregàries que me feren, però sense voler fer aquella *rectificació* i *aclaració*, que el president s'oferí tot d'una a fer tan llampant i absoluta com jo voldria, faltantme a la paraula després ab l'escusa de que els altres de la Junta trobaven que no calia perquè el qui havia escrit allò, ja era mort, i *morta la cuca, mort el verí*. Es ver que ell era mort, però el *verí* era ben viu dalt el *Bolletí*, mantenint l'*insult* i l'*ofensa*.

De manera que els de l'*Arqueològica*, que fins llavò casi tots trobaven que jo era massa *catalanista* (m'ho digué lo mateix President), llavò s'estimaren mes, p'els seus fins i efectes, fer costat an els fins llavò odiats *catalanistes* de Barcelona, per lo que poguessen haverne, que no ferme'n a mi de costat perquè me creyen batut i afonat i que ja no me'n tornaria aixecar de la capbussada que En Puig i Cadafalch pretengué ferme fer en la memorable sessió de la Diputació de Barcelona dia 9 de juliol d'aquell any. I la cosa acabà aquest any passat, treguentme de Vice-President i de Vocal de la Junta de l'*Arqueològica* en la junta general que tengueren, això sí, ab l'assistència d'una quinzena de persones, mal contades.⁷³

Les afirmacions d'Alcover que apareixen en la citació anterior s'han de matisar en alguns casos, si es consideren els fets amb l'objectivitat que la documentació aporta:

a) En relació amb l'autor del text que va aparèixer en el *BSAL* el mes de juliol de 1918,⁷⁴ signat amb les sigles «G. R.», se sap que fou l'arquitecte Guillem Reynés i Font (Palma de Mallorca 1877-1918), fill del mestre d'obres Gaspar Reynés,⁷⁵ al qual succeí el 1906 en un càrrec de la diputació provincial. Fou, a més, arquitecte diocesà i es dedicà a la restauració. Pel que fa als contactes que Reynés tingué amb Alcover, cal destacar la seva participació, el 1906, en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana amb la ponència «Necessitat de reconstituir el llenguatge català en els oficis tècnics i en l'art de la construcció». Reynés morí precisament, com recull la ressenya de la Junta de la Societat del 26 de gener de 1919,⁷⁶ el 13 d'octubre de 1918, *víctima de l'epidèmia que a les hores existia en aquesta població i que tan de dol i tristesa ocasionà en nombroses famílies*,⁷⁷ i aquesta notícia és la que ha permès de reconstruir el nom que amaguen les sigles.

b) Cal destacar, en relació amb el caràcter del text que havia aparegut el mes de juliol en l'apartat final del *Bolletí*, encapçalat amb l'epígraf *Notícies*, que tant havia ofès Alcover, que el contingut no mostra, llegit sense cap mena d'apassionament, cap atac frontal al canonge, ni inclou cap afirmació enverinada ni tan sols cap mena de doble intenció. El canonge de Manacor, sis anys després de produïda la situació, magnifica el contingut de l'escrit i en fa una interpretació inadequada. Observem que l'expressió *tractantme de apassionat i exagerat* és sens dubte la seva versió de les paraules de Reynés: *el nostre amic escrivent amb la passió i amb l'entusiasme que sol posar en les seves coses* (p. 112). Una altra cosa és l'adequació de fer-se ressò, en el marc del *BSAL*, del conflicte que el vicepresident de la Societat mantenia amb l'Institut d'Estudis Catalans. En principi, aquesta corporació, com indicava Aguiló davant

⁷³ *BDLC*, XIII,225- 226

⁷⁴ *BSAL*, juliol de 1918; any XXXIV, tom XVII, núm. 453; 112

⁷⁵ Vegeu-ne l'al·lusió a la carta núm. 11.

⁷⁶ *BSAL*, març de 1919; any XXXV, tom XVII, núm. 461; 225-228.

⁷⁷ *BSAL*, març de 1919; 226

l'incident de les obres de la Seu, s'havia de manifestar *prudent y reservada fins a l'excés* a emetre judicis sobre esdeveniments actuals. Per arribar a una comprensió més gran de la situació reproduïm el text conflictiu:

En el darrer número del Bolletí del Diccionari de la Llengua catalana, nostre bon amic el M. I. Sr. D. Antoni M. Alcover se queixa amargament de les desatencions que ha hagut de sofrir dins la secció de Filologia y Expansió de la Llengua de l'Institut d'Estudis Catalans de la qual es President. El nostre amic escriguent amb la passió i amb l'entusiasme que sol posar en les seves coses, ataca, de rebot, als capdevaners de l'Institut i de la Mancomunitat. La qüestió avui, per l'intransigència d'uns i altres s'es enmatzinada, lo qual per nosaltres es doblement lamentable per l'alt concepte que sempre ens ha merescut la benemèrita institució i pel coral afecte que sempre hem professat al nostre estimadíssim company (actualment Vicepresident de l'Arqueològica), l'estudiós Mossen Alcover, incansable apòstol de la Llengua Catalana. El nostre optimisme, i més encare el nostre fervent desig, ens fa esperar dies de pau i harmonia [G. R.].⁷⁸

c) Alcover indica que aquesta nota no es va rectificar —i potser no ho fou de manera immediata o de la manera eloqüent que ell pretenia. En canvi, trobem una *Aclaració* breu, signada pel nou president de la Societat, Gabriel Llabrés, en la darrera pàgina del número del *BSAL*,⁷⁹ corresponent al desembre de 1918, redactada en els termes següents:

La *notícia* que lo nostre company de Redacció don G. R. (e. p. d.) posà demunt el nombre de juliol sobre el conflicte de Mn. Alcover amb la *Secció Filològica del Institut d'Estudis Catalans* de Barcelona, sembla que Mn. Alcover l'ha trobada un poc depriment i ofensiva per ell.

I com l'intenció de don G. R. no era en cap manera deprimir ni d'ofendre Mn. Alcover, ho feym constar així.

Ciutat de Mallorca 23 de Desembre de 1918 (p. 192)

d) Els mots finals de la declaració d'Alcover es poden interpretar, a causa de l'èmfasi amb què els exposa, com una expulsió: *I la cosa acabà aquest any passat, treguentme de Vice-President i de Vocal de la Junta de l'Arqueològica en la junta general que tengueren, això sí, ab l'assistència d'una quinzena de persones, mal contades (BDLC, XIII, 226)*. El cert és que, com recull, d'una manera ben neutra, la ressenya de la Junta del 28 de gener de 1923,⁸⁰ es produí una renovació de la Junta general a causa de l'aplicació d'un nou reglament, segons el qual tocava *sortir a los Senyors Vice-President y Director del Bolletí*.⁸¹ Pere Antoni Sanxo esdevingué vicepresident i el canonge Francese Esteve i Blanes el substituí Alcover com a vocal. Com és lògic de pensar, en la ressenya no hi ha cap referència al nombre de membres que assistiren a la sessió ni als comentaris de cap casta que sobre el tema alcoverià hi podien haver.

⁷⁸ *BSAL*, juliol de 1918; any XXXIV, tom XVII, núm. 453; 112

⁷⁹ *BSAL*, desembre de 1918; any XXXIV, tom XVII, núm. 458; 192.

⁸⁰ *BSAL*, juny de 1923; any XXXIX, tom XXI, núm. 512; 273-276.

⁸¹ *BSAL*, juny de 1923; 274

7. Conclusions

La imatge que caracteritza Estanislau Aguiló, i les necrologies⁸² sembla que ho confirmen, és la d'un savi dedicat al món de les lletres. Home d'extensos coneixements històrics, arqueològics i paleogràfics, la seva passió era l'edició dels documents antics, especialment dels segles XIII i XIV, i es dedicà intensament a aquesta tasca sense fer-ne cap ostentació. Eren ben conegudes, com indica Pere Sampol i Ripoll,⁸³ *su repugnancia a exhibirse i su excesiva modestia*.

Des del punt de vista caracterial, Miquel Costa i Llobera,⁸⁴ en la seva nota necrològica, destaca, d'Aguiló, complementant una certa indolència, *el caràcter concentrat i un poc melancòlic*, i també, com s'ha fet constar més amunt, *l'excés de sa modestia i la falta absoluta de tota ambició mundana [...] a més de certa indecisió i lentitud amb que el seu caràcter se mostrava més totalment mallorquí*. I els textos de les missives que dirigeix a Alcover en reflecteixen la bonhomia i una voluntat confraternitzadora, que rebutjava qualsevol dissensió que pogués afectar la corporació que ell dirigia.

Precisament la durada de la presidència d'Aguiló esdevé una incògnita. Costa de creure que una persona que accepta a desgrat un càrrec, que en presenta la *dimissió irrevocable* uns mesos després d'haver estat nomenat, l'exerceixi durant disset anys. I aquí —sembla que es pot conjecturar— és on apareix la mà d'Alcover, que comptava probablement amb el suport d'una part de la Junta, i especialment del bisbe Campins, que era, al cap i a la fi, qui proposava la designació del president. El mateix Alcover hauria impedit, d'altra banda, l'accés de Miquel Costa i Llobera a la presidència de la Societat, possiblement —sense sortir del marc de les hipòtesis— perquè Aguiló era més mal·leable i més dúctil. Amb tot, el president de l'Arqueològica plantà cara a una de les accions que el canonge, més o menys amagadament, pretenia d'aconseguir: que el BSAL es manifestés partidari de les obres de la Seu, donant suport a la iniciativa del bisbe, en un moment on prenien força les veus contràries. Un repàs als temes tractats pel *Bolletí* durant aquell període demostren que, malgrat els fils que Alcover va moure, Aguiló no va permetre que el BSAL esdevingués l'òrgan de propaganda dels treballs de restauració.

El tema de la projecció de les obres de la Seu és la topada més greu que tots dos erudits tingueren. De la seva relació domina per sobre de tot la participació en projectes liderats per Alcover, l'amor compartit per Mallorca i per la llengua, i l'actitud cordial i amistosa del bibliòfil palmesà, sempre disposat, amb amabilitat i generositat, a resoldre els dubtes que el canonge i molts altres intel·lectuals li plantejaven.

Pel que fa a Alcover, aquest treball ha servit també per resseguir la trajectòria sinuosa que recorregué la seva pertinença a la Societat Arqueològica fins a arribar, el

⁸² Vegeu-ne el recull que es publica en núm. extraordinari del BSAL del juny i juliol de 1917; any XXXIII; tom XVI, núm. 440 i 441.

⁸³ "N'Estanilau Aguiló. Necrologia", BSAL, juny i juliol de 1917; any XXXIII; tom XVI, núm. 440 i 441; 278-280.

⁸⁴ "Notas para una bibliografía de Don Estanilao de K. Aguiló", BSAL, juny i juliol de 1917; any XXXIII; tom XVI, núm. 440 i 441; 280-302.

1918, al trencament irreversible per raó del conflicte que esclatà, a Catalunya, amb l'Institut d'Estudis Catalans i amb la Lliga Regionalista, i que s'estengué, com una taca d'oli, a enterbolir les relacions amb molts intel·lectuals de Mallorca. ¿Què hauria passat si no s'hagués produït el traspàs d'Aguiló, l'any 1917, justament en el moment que les hostilitats es covaven? ¿Guillem Reynés hauria redactat la seva nota inofensiva, però alhora provocadora de les greus desavinences amb la Societat? ¿Haurien continuat les bones relacions entre Alcover i Aguiló? Voler respondre a aquestes qüestions hipotètiques confirma que la història, com deia Konrad Adenauer, és la suma de totes les coses que s'haurien pogut evitar.

Referències bibliogràfiques

- Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General, 1898-1902, Obres completes*, I, a cura de Maria Pilar Perea, Palma, 2003..
- Antoni M. ALCOVER: *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, a cura de Maria Pilar Perea, Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears (2003: 1a edició; 2004: 2a edició, ampliada i amb índexs); edició en CD-ROM.
- Antoni M. ALCOVER: "Materials biogràfics i ideològics I: Estudi sobre el Dr. Feliu Sardà, Desatinos de un protestante, Algo sobre la extinción de la Compañía de Jesús", *Obres completes*, II, a cura de Maria Pilar Perea, Palma, 2004, Editorial Moll.
- Antoni M. BADIA I MARGARIT: "Entorn dels mallorquinismes de Mirèio de Frederic Mistral, en la versió de Maria-Antònia Salvà", *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*, II, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 341-353.
- Pere-Joan LLABRÉS I MARTORELL: *Gaudí a la Seu de Mallorca*, Palma de Mallorca: Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports, Direcció General d'Arquitectura i Habitatge: Capítol Catedral Mallorca.
- Josep MASSOT I MUNTANER: "Sardà i Salvany a Mallorca, dins *L'Església mallorquina durant la Restauració*, Barcelona, 1992, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 21-88.
- Josep MASSOT I MUNTANER: "Maria-Antònia Salvà, col·lectora de cançons populars i traductora de Mistral", dins *Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània*, Barcelona: Curial / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1993, 85-109.
- Francesc de B. MOLL: *Un home de combat (Mossèn Alcover)*, Palma de Mallorca, 1962 Moll; reeditat a *Obres completes*, II, a cura de Maria Pilar Perea, Palma, 2004.
- Maria Pilar PEREA: "Cap a una bibliografia d'Antoni M. Alcover", *Randa*, 47, Barcelona, 2001, 35-118.
- Maria Pilar PEREA: "La momentània i incompleta reconducció balear de l'Obra del Diccionari: A. M. Alcover i la "Personalitat llingüística de Mallorca", *Llengua & Literatura*, 12, 2001, 239-295.
- Maria Pilar PEREA: "Una selecció de cartes d'Antoni Rubió i Lluch i de Jordi Rubió i Balaguer a Antoni M. Alcover", *Journal of Catalan Studies*, (Publicació electrònica: <http://campus.uoc.es/jocs/4/articulos/perea3/index>).
- Maria Pilar PEREA: *Antoni M. Alcover: dialectòleg, gramàtic, polemista*, Castelló / Barcelona: 2005. Fundació Germà Colón Domènech / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Maria Pilar PEREA: "Noves dades sobre les relacions entre M. Costa i Llobera i A. M. Alcover", *Congrés Internacional Joan Alcover, Miquel Costa i Llobera i els llenguatges estètics del seu temps, Palma de Mallorca, 1-4 de desembre de 2004*, (en premsa).

Pere ROSSELLÓ BOVER: *L'obra de Salvador Galmés i Sanxo*, Barcelona, 1998.

Mila SEGARRA: "Pompeu Fabra i el català de Barcelona2", dins Joan A. ARGENTER (ed.), *Simposi Pompeu Fabra: jornades científiques de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, 2000, 199-226.

Joan VENY: "Antoni M. Alcover i la dialectologia catalana", dins *Escriptura i oralitat a Mallorca*, Palma, 2003, 84-115..

L'EPISTOLARI D'ESTANISLAU DE K. AGUILÓ A A. M. ALCOVER⁸⁵

1

Sr. D. Antoni M. Alcover
Palma 27 de desembre de 1886

Molt Sr. meu y estimat amich:

La seua carta de V. que vaitx rebra en son temps oportú, y las ganas que tench ja fa estona de anar á passar uns quants dias á Manacor, m'havian fet consentir á aprofitar la ocasió d'aquestas festas presents, y abceptar la seua invitació, assistint á la misa nova que ha de dir V. demá. Pero las moltas feynas que tench enrera y altres trebays que me imposa el meu carrech de semi cap de casa, no m'ho permetan per ara, y axi me tench d'aconorta enviantli per escrit, en nom meu y de la meua familia, la mes coral enhorabona per V., per los seus dítxosos pares y per los seus germans y parents.

Que Deu lo beneesca, y que per molts anys puga celebrar el sant sacrifici, axi com desitja un servidor que las mans li besa.

Estanislau K. Aguiló

2

[sense data] [18 de novembre de 1898]⁸⁶
(circular)

Molt Sr. nostro

Tractantse de crear en aquesta Ciutat un centre d'excursions, que no sols tendrán per objecte recorre la nostra illa, sinó que s'extendrán també, en lo possible, a fora Mallorca, tenir l'honor d'invitar a V. a una reunió dedicada a parlar de la constitució de la Societat.
Aquesta reunió tendrà efec-

⁸⁵ Carpeta "Aguiló (E.), Cartes de D. Estanislau Aguiló". Fons Alcover-Moll (Arxiu del Regne de Mallorca).

⁸⁶ Antoni M. ALCOVER: *Quatre anys de Vicari General*, 49, on fa referència, el 10 de novembre de 1898, a aquesta reunió: "Notícia de la convocatòria, a la redacció de la Societat Arqueològica, per parlar sobre fundar una societat d'excursionistes, hi hagué una partida de gent". A proposta del metge Ribes, Alcover en fou designat president; els quatre que convocaren la reunió seran els altres membres de la Junta.

te día 10 d'el mes actual, en es local qu'ocupa sa Redacció d'es Bolletí de la A. L. (Palacio, 81) a les 7 d'es vespre.
Aprofitan gustosos aquesta ocasió per repetir-se sos atnts. ss.
q. l. b. l. m.

Estanislau de K. Aguiló
Jaume Ll. Garau

Miquel S. Oliver
Gabriel Alomar

3

Sr. D. Antoni Maria Alcover Pre.
París 27 setembre de 1899

Estimat senyor y amich: no li parl del sentiment que m'ha produït la nova de la mort impensada de nostre bon amich D. Francesch Salvà (en gloria sia); y, entrant tot d'una ab olivetes respecte del asunto principal d'aquesta carta li he de manifestar la meua sorpresa extraordinaria per la manera tan desbaratada com me diu en [Pere Antoni] Sanxo que s'ha resolt l'asunto de la Presidencia de la Societat Arqueològica, que ha dexat vacant la mort d'aquell bon amich nostro. Y de V. m'espant principalment que coneguent tant be com jo mateix les necessitats y el mal de que pateix l'arqueologica hage dexat passar una tant bona ocasió de posarhi remey, y no s'hage recordat de la conveniència d'elegir president a D. Miquel Costa, de que ja altres vegades haviem parlat.

Ferm[h]i a mi, encara que sia ab el bon reforç de tenirlo a V. per vicepresident, es dexar que les coses seguesquen en el mateix estat que fins ara, que de fet ja ho era jo president. No per dur aquest títol sensa el vice de davant, y donant com aquell qui diu just per sortir del pas y per allò de que *a falta de buenos mi padre fue alcalde* he de inspirar a uns ni altres dels dos bandos, o lo que sien, que hi ha dins la societat mes respecte de lo que els hage inspirat fins are, que es ben poch, ni el voler fer de granera nova me estaria be, aparte de que jo tampoch se ab tota justesa com s[h]i ha de fer en aquest cas concret sense ferir a uns ni altres ni desconexer els merits que cadescú te contrets, ni dexar a uns agraviats per desagriar els altres. Perque el cas es que si en [Pere] Sampol [i Ripoll] y en [Jaume] Garau [i Muntaner] y en [Bartomeu] Ferrà [i Perelló] son elements molt apreciabls y que merexen tota casta de consideracions, tambe es cert que D. Eusebi [Estada] y en [Enric] Fajarnés [i Tur] han manifestat sempre una devoció a tota prova per la Arqueològica y que dades les seues idees han fet esforços heroychs per no comprometerla ni mostrar sa filassa y adaptarse al seu jaent.

Tot axó sense esforços de cap casta ho hauria resolt en Costa, qui just en l'entrar President ja bastava per animar a uns y posar els altres mes humils, y que casi be com a nou dins la Societat tenia cap espedit per introduir a poch poch cualsevol modificació si paresqués convenient.

Y com tot axó es impossible que a V. no li hage ocorregut, y que per consegüent qualque cosa hi ha davall el terrós quant tot axó no s'ha fet, m'ha parescut que era del cas demanarli de noves, y millor encara que enviar la renúncia del meu carrech que ja tenia mitx feta, escriureli primer a V. per sebre que hi troba, y si creu que encara hi ha remey per fer president al dit D. Miquel ó cualcun altre com ell, encara que jo no'n se cap de tant tayant [sic] de lluna y de tant bones condicions, de tota casta que sien, pel correu immediat anirá la meua renúncia tot d'una que V. se servezca posarme just dues lletres.

Y dispensi que me atrevesca a escriureli ab tanta franquesa y a corre cuyta tal com surt de la ploma, y com a un amich vell ab aquí no es necessari gastar cerimonies ni retoriques.

Ab altre ocasió mes espay ja li parlaré de les meueus [sic] trovalles d'arxiu que no son moltes tota vegada que en Lecoy de la Marche se coneix la trasa (?) ben arreu.

Visch per lo que'm vulga manar
 Rue Roger Collard, 12
 Seu sempre afm. servidor y amich q. b. s. m.
 Memories a mans plenes a tots els coneguts y amichs.

Estanislau Aguiló

4

Sr. Vice President de la Societat Arqueològica Luliana
 Palma 11 de mars de 1901

Adjunt acompany la meua dimissió del càrrech de President de la Societat Arqueològica Luliana, fundada en les raons y motius que V. veurà. Esper que V. en donara a la Junta Directiva quant be li sembli, y que al entretant se voldrà encarregar de la direcció y govern de la Societat, que en les seues mans deposit.

Deu nostre Senyor la persona de V. guart y prosper axi com desitja.

Estanislau Aguiló

A la Junta de Govern de la Societat Arqueològica Luliana
 Palma 11 de mars de 1901

Recordarà molt be la Junta de Govern d'aquesta Societat Arqueològica Luliana que el pendre jo possessori del càrrech de President de la mateixa, per el cual havia estat elegit contra la meua voluntat y trobant me absent de Mallorca, vaitx advertir que l'acceptava no mes amb caracter d'interinitat y mentres la Junta, pensanthi mes espay, trobava un' altre persona a proposito y que reunís les condicions que a mí me mancan. Aquesta interinitat dura fa prop d'un any y mitx, y es hora per lo mateix, y passa d'hora, de que s'acab. I com l'estar jo actuant de President podria ser obstacle perque la Junta se preocup d'aquest asunto y duga curolla en cercar la persona que m'hage de substituir, per asso per medi d'aquestes lletres present a la Junta en forma irrevocable la dimissió del meu carrech, y fas entrega de tots mos poders al Sr. Vice President.

Deu nostre Senyor[,] la Societat y les persones que constituexen la seua digna Junta de Govern ampar y protegesca.

Estanislau Aguiló

5

(targeta de visita)

[sense data] [1903?]⁸⁷

En Toni Rubió es vengut avuy dematí y posa a casa. Supós que V. estará content de sebre la notícia.

Estanislau Aguiló
 Montissión-29.

6

(targeta de visita)

[sense data] [1903]⁸⁸

⁸⁷ És probable que faci referència al viatge que Antoni Rubió i Lluch féu a Mallorca el juny de 1903. Vegeu Maria Pilar PEREA: *Antoni M. Alcover: dialectòleg, gramàtic, polemista*.

⁸⁸ Les "Questions de llengua i literatura catalanes" van aparèixer, després de mesos d'elaboració, el 1903, en el número de d'abril-octubre del *Bolletí del diccionari de la llengua catalana*, I, 209-556. Vegeu Maria Pilar PEREA: "Cap a una bibliografia d'Antoni M. Alcover".el desenvolupament de la polèmica entre Antoni M. Alcover i Ramón Menéndez Pidal.

N' A. Damians⁸⁹ de Barcelona me demana si ha rebut V. uns documents que li ha enviats, que fan per la seua contestació á n en Menéndez Pidal?

Estanislau Aguiló

7

Dijous, 15 desembre 1904

Sr. D. Antoni M. Alcover Pre.

Estimat senyor y amich: El volentet que va posar V. dissapte passat a'n en Sanxo, y de que aquest me va donar conta, demanant perllongar la Junta de la Arqueològica que hi havia convocada perque hi poguessen assistir la llista d'amichs que cita, que justament aquell vespre no hi podien esser, me va fer sospitar si aquí hi hauria matuta amagada; y com ja fa estona que'l temps put formatge, no va ser precís cabillar molt per veure cap ahont partia l'ennigulada y treure es net de la penyora. Verbo obres de la Seu. Si presumint de llest he errat en tot y som passat allá d'allá de sa retxa, no acab de llegir aquesta carta, la rompra y fassa contes que no he dit res; empero si he tengut bon pols y he ferit a n es viu, tenga un poch de paciència y m'escolt dues paraules.

¿Qu'es lo que Vs. pretenen? Que la Societat Arqueològica parl com a tal Societat y manifest la seua opinió respecte d'aquestes obres damunt el seu Bolletí? Puis la Societat vuy per vuy no'n té d'opinió que puga dir seua, perque dels membres que la componen, y fins dels qui constituexen la Junta Directiva, uns pensen axí com Vs. y altres totalment a la inversa, y es clar que haventhi contradicció radical de criteri entre les parts, cap de les dues pot dir ab raó que'l seu sia el de la comunitat o conjunt. Perque alguna ho puga dir a veus plenes y sense mastegar fassols es precís que destruesca primer y que se impós damunt l'altre, o amistosament per bona compostura y logrant durla ab rahons a la seua convicció, o per forsa ab una discussió y una votació ab irato, y els que resultin en minoria que s'estrenguen el cap o que se'n vagen. Per desgracia el primer medi jo'l veig en aquest cas del tot impossible; de blanch y negre no'n pot sortir per be que's mesclin sino una tinta bruta que no serveix per res ni satisfá a ningú; y havem de suposar que cada un dels dos partits, está bastant posseït de les seues opinions y prou gelós de s'olla colera per no volerse doblegar a xu-xu-axi a amollarles en banda a la primera en vista ni a consentir que'ls altres tant tost ne fassen estopins.

Queda fora d'aquest altre remey qu'he indicat abans, el de la forsa y la violencia, y jo vuy admetre de bona gana que ab aquest estiguen Vs. segurs de traure la llarga, y fins que la treguen efectivament en definitiva. ¿Y que? ¿Li sembla a V. qu'es cas d'are d'ex|e|jitar divisions y discordies entre companys y vençuts en coses que ni tenen remey ni en res pertoquen directament a la Arqueològica? ¿H'em d'esser poch y mal avenguts y h'em de donar el trist espectacle de dissensions internes just per la pruitja de fer de Pere Mateu y aficarnos allá hon no nos demanen ni hi tenim cap feina? ¿Nos morim de refredats y encara havem d'anar a casa eterna a cercar mes gerres d'aygo que tirarnos damunt? Qui nos cita a judici ni qui nos ha demanat sobre aquest asunto parer ni consell, ni perque lo havia menester nigú? ¿Y si no som confreres d'aquesta confreria per que tan empenyats a pendrerhi candela? ¿Per ventura hi ha res que dependesca de prop o de lluny d'aquest vot que'n tant d'afany se cerca mes que les desavenencies entre consocis y els disgusts que nos ha de reportar?

⁸⁹ Alfons Damians i Manté, responsable de l'Arxiu municipal de Barcelona, fou col·laborador del Diccionari.

Y per altre part ¿no es just tenir una mica de consideració an aquests desdixats qu'un dia y un altre dia s'han hagut de fer trossos el cor sentint a la carn viva els cops de bech de grua que cayen dins la Seu, y que axí y tot per respecte a n els altres, per amor a la Societat y a la concordia de tots s'han mossegada la llengua plorant a un recó tot sols la seua desventura y augegant el crit de protesta que los exía de la gola? ¿Es que darrera hi ha de venir encara l'espasa de Breno y l'injusticia del Vo victis?

Y tot per que? Perque qualcú ha pogut somiar si aquest silenci de la Arqueològica podria pareixer o no podria pareixer una mica desairat pel senyor Bisbe. ¿Desairat pel Senyor Bisbe! Y per quins sinch sous? Perque axó es cosa ben sabuda y ben natural, y en Rotger mateix l'ha confessada damunt l'Almudaina, que aquestes obres de la Seu no han agradat a tot hom de igual manera, y que si uns les alaben y les celebren y en fan gran menjaret, també n'hi ha d'altres que les planyen y no les poden veure ab cap dels dos ulls que tenen; y es bo de considerar que si algú havia d'esser que hi trobas que dir, ni ha de ser la turba vulgar y ignorant per qui tot lo novell es bell, ni ha d'esser la turba indiferent que no's preocupa de temples, ni d'art ni d'antiguedats, ni ha d'esser tampoch la turba dels pseudo progresistes qui tenen l'obsessió constant de la novetat y del fer coses y pels qui, ab tal de mourerse y de corre, mal que sia a trontollons y de cua arrera. Y si resta aquestes turbes ¿ahont s'han de trobar els altres sino dins l'Arqueologica o per seus contorns? L'amor a Mallorca, l'afició a la nostra historia, a la nostra llengua, an els nostres monuments, a la puresa del art, l'anyoransa de lo vell, tots quants de sentiments y afectes ha conmoguts ara aquesta questio de les obres de la Seu y han d'entrar en dansa per la seua apreciació racional, son precisament los sentiments y afectes matexos que engendraren nostra Societat y que allá nos han duits a tots quants hi som; no es per tant sino molt propi y molt natural que allá dedins hi vibrin aquests sentiments ab mes forza y ab mes energia que defora, y que puis les ànimes no son totes d'un mateix metall ni d'una matexa gruxa y tensió, vibrin a tons diferents y donen dos acorts distints en lloch de un tot sol. No, no es desairat ni depressiu per ningú que dins l'Arqueològica hi hage en materia tant complexa y delicada dues opinions oposades mentre cadescú quart la seua y respecti la dels altres, y no s'axeix ab la seua per ferne escandeyet y imposarla vulgues no vulgues sobre totes les [ratllat: altres] demés com única santa y salvadora. Axo de qui non est mecum contra me est sols Cristo ho pogué dir perque era Deu y sabiduria infinita; a n els homos, per estirats que sien, no los escauen aquestes arrogancies tan altes de llivell. No, lo desairat, lo depressiu pel senyor Bisbe no es que la Arqueològica call prudent y timorata, guardant bon companyerisme a tots sos membres y regoneguentlos per igual bona fe y sinceritat de criteri; lo desairat[,] lo depressiu verament pel senyor Bisbe seria estat que la seua empresa no hagues trobats sino cors frets y indiferents que la se mirassen arrufats d'espatles y sense sentirla dins les entranyes, y que are pel qualsevol respecte que no fos el de una vera conformitat, l'aplaudissem y celebressem tots esbojarradament, ab aquestes lluentors de pedra falsa que solen tenir totes les formes que no surten dretes del cor. No, lo depressiu, lo desairat verament pel senyor Bisbe será, no el que l'Arqueològica segueisca callant com ha callat fins are, sino el que se hagués de sebre que una veu d'enhonorabona que demá en surta no'n surt per moviment espontani y unánim de totes les voluntats sino per imposició violenta d'una majoria, capitenetjada justament per Vs. íntims y familiars de Sa Illma. y a la qual per impuls natural s'han de contar sumats tots els qui no s'hagen fetes sobre la materia conviccions propies y arrelades, y els qui per modestia escesiva, o *pro bono pacis*, sien massa fácils en abdicar del seu parer davant altres que's tenen per mes autoritzats.

Pero hi ha mes encara, y es qu'el silenci de l'Arqueologica respecte d'aquestes obres d'ixoses no es cap cosa tan descurada y extraordinaria que l'hage de notar ab sorpresa el públich, el nostre públich tan reduit del Bolletí, y n'hage de fer comentaris cercanhi una explicació o l'altre. Fa molt de temps que la Arqueològica se mostra ab axo d'emetre judici sobre els acontexaments d'actualitat y de repartir a balquena elogis y censures, prudent y reservada fins a

l'excés; y sense anar mes lluny ni sortir d'aquest punt concret de la conservació y restauració de monuments, aquí té per exemple el darrer que ab tanta de passió s'ha ventilat en públich sobre conservar o derruir les murades de ciutat, aquí té el de les obres d'embelliment fetes a la iglesia de Sant Nicolau, y la restauració iniciada a la de Sant Francesch, y la que está ja llesta y acabada de la capella de Santa Anna del antich palau dels nostres reys, y fins dins la Seu mateixa la capella nova de les Animes y la sepultura monumental del Venerable Tous y Roig; y aquí té tants d'altres casos semblants com en aquests darrers anys s'han succehits, tots ells tocants de ben aprop a la Arqueològica y sobre los quals axó no obstant no hi ha llegut a n aquesta parlar paraula, sens que ningú la hi hage cregut may obligada, ni el seu silenci s'hage pres per censura, ni los autors y patrocinadors de semblants obres, alguns prou bons amichs de la Societat, se n hagen donats per resentits de cap manera, y fins y tot diria sens que Vs. mateixos, que are el callar sels fa tant sobrat, hi haguessen parat esment. Si es estat axo millor o pitjor, un mal o un be, no es aquesta la oportunitat de discutir ho; basta y sobra consignar el fet tal com es perque resulti demostrat que tampoch en la reserva actual de l'Arqueològica hi ha de poder veure nígú cap excepció premeditada d'ahont puga pendre peu per interpretacions poch respectuoses.

Y cal fer present aquí també que'l primer dever de l'Arqueològica es el de ser consequent ab si mateixa, y que li importa no posar en oblit la seua propia historia si no vol quel dia menos pensat hi hage qui la hi puga recordar estirant la per la capa y acusantla de manetjar dos jochs de mesures segons les persones y les coses de qui's tracta. Perque la que es estada per temps rígida y severa fins al estrem de sostenir en publich una campanya com la que sostengué contra l'Ajuntament en defensa d'un entexinat quel foch ha consumit y perque no's convertís en portal d'ingres la tribuna que adorna el frontispici barroch de la casa de la ciutat; y en altre ocasió se axecá tota en peu contra son propi President ilusionat ab la quimera de posar ma, que's tengué per poch respectuosa, en el sepulcre de Ramon Llull; la que sempre que ha tenguda avinentesa sense ferse la aficadissa ni mostrar afanys d'exhibirse, y mes encara en privat que en públich, ha sostenguts damunt tot y sobre tot els drets inviolables del monument; no pot ni li está a conte pendre quant li convé una mánega que puga parexer massa ample, ni cedir ab tanta facilitat als impulsos de condescendencia y assentiment que inspira el respecte, ni a la sugestió de una anomenada justa y regoneguda, ni aduch a la fascinació d'un cop de vista imponent y grandios, ahont els ulls per si mateixos s'allunyen de lo que no volen veure y ahont fins les propies sensacions conspiren contra la veritat. Jo no vull dir ab axó qu'un hage de tenir les corretjades sempre ab les mans, y de bona gana consentiré y tot si V, vol dir que nos falta la competencia per manetjarles; advertesca empero que si no'n tenim per censurar tampoch ne podem tenir per aprovar, y que quant mes ponderará la nostra per desgracia evident incompetencia y falta d'estudis especials y fondos, o la delicadesa y dificultat de la qüestió de que's tracta, tant mes pondera la necessitat que tenim tots d'anarhi ab peus de plom y ab un seny de bistia veyá, y de refrenar tota pruitja intempestiva de dir hi la nostra; perque les paraules son com les pedres qu'un tira, que una vegada sortides de les mans no's poden tornar recullir ni's sap ahont han d'anar a caure; y es sens dupte per un tal motiu que els castellans han inventat alló que diuen que al buen callar llaman Sancho y en boca cerrada no entran moscas.

Y podria replicar algú tal vegada: tot axó sera tan ver y tan exacte com V, vulga, pero aquí no hi surt a lloch ni toca a Mallorca, perque de lo que's tracta no es de que la Societat Arqueològica com a tal societat nos diga la seua opinió, sino pura i simplement de que D. Pere o D. Pau o D. Bernat manifest la seua propia y personal a damunt el Bolletí, baix de la seua firma y sense aficarse en si aquesta es o no es la de la Societat ni en si son pochs o son molts els socis y companys que la contraduien o la compartexen. Aquest argument no crech que nígú de Vs. el me fassa, perque es sofisticich y cau pel seu propi pes. Si D. Pere o D. Pau volen no mes fer publica la seua opinió personal y propia ¿qui los ha impedit fins are? Aquí tenen a la seua disposició cent periòdichs de ciutat y de les viles qui los esperen brassos uberts y que los acceptaran l'article o

articles que hi enviïn com un manà del cel y si hi importa los ho pagarán encara ab bon[s] doblés. Pero no, ha de ser precisament damunt el Bolletí, precisament damunt la publicació més pobre de lectors y de pitjors condicions de propaganda; ha de [ser] el Bolletí precisament que parl, a damunt els altres periodichs ja's te tot per dit y repetit. Aquesta exigencia es la confessió més explícita de que D. Pere o D. Pau a damunt el Bolletí, firmin o no firmin els seus articles, no s'hi consideren tot sols y aislats com a damunt l'Almudaina o damunt L'Ultima Hora, y que lo que pretenen are no es escampar una opinió que tots han tenguts tant de medis com han volguts de difundir, sino el fer apareixer com a solidaria d'ella aquesta mica d'ombra, aquesta pobre companyia que a damunt el Bolletí los está derrera. Y aquesta mica d'ombra, aquesta companyia es lo que no'ls se puch concedir jo, qui pel meu càrrech estich obligat a vetlar per l'Arqueològica y a posar el seu interés part damunt tot altre interés, ni'ls se podrá concedir la Societat mateixa si be hi reflexiona y no se vol suicidar.

Ni el Bolletí endemes, es estat may camp neutral ahont tota opinió hi hage trobada acullida ab la sola responsabilitat del qui la sustenta, sí no al contrari tanca ben closa y ben paredada que la Societat se ha reservada exclusivament per si mateixa, y ahont no ha admeses may manifestacions de ningú que en el fondo y en lo essencial, sino en minucies de poca importancia que hagen passades per maya, no pogués compartir y fer seues; y quant alguns dels socis o colaboradors han volgut ultrapassar de la retxa senyalada, baix del punt de vista del criteri relligios o del criteri històrich o de qualsevol altre consideració justa, s'han cuidats prou be o'l director o la Junta de cridarlo a l'orde y de oposarhi el seu veto. Testimonis quins guardaran de mentir podrien esser en Seguí y Rodríguez de Menorca, en Fajarnés, en Bartomeu Ferrà qualque vegada, en Pere Josep Serra d'Inca, en Gabriel Llabrés, y qualcun altre tal vegada qu'are no'm recorda, no molts mes, que aquí tampoch havem anat tan espasa tirada qu'aquests casos s'hagen hagut de repetir molt sovint, ni havem estat may a l'Arqueologica gracies a Deu sino bons companys y amichs, facils de fer entrar en sivella quant nos han mostrada la raó.

Y are prou, que aquesta carta ja s'es allargada massa, maldement no hage dit encara tot lo que m'ocorre y tot lo que voldria haver dit ab una forma mes clara y mes convincent de lo que he pogut y sabut fer. Y puis que axi y tot d'escriurer la m'ha presos molts dies, y es just que V. ne tenga altres tants per meditar la y per consultar la ab els seus adherents, si ho troba convenient, suspendrem per are el tenir Junta fins que V. hage tenguda la bondad de posarme dos mots de resposta.

Y abans d'acabar una queixa personal y directa contra V, amich D. Toni. V. y'm permeta que la hi diga, no s'es portat ab mi ni com amich lleyal ni com inimich franch y noble. Si alguna pretenció tenia de la Arqueologica y podia presumir que jo m'hí havia d'oposar ab mes o menys raó, a mi era el primer a qui s'havia de dirigir, que conversant s'entenen els homos y cara a cara, no anant d'amagatetjons y ab una carta tapada.

Axó de prevenir tots els companys o casi tots y comprometerlos en secret, per agafarme a mi tot sol y desprevengut en mitx de la Junta, pot ésser un recurs molt hábil y molt acostumat segons ahont. A l'Arqueologica ab vint y quatre anys que fa que hi som, no'l havia vist may empleat, y deix a la seua consciencia que hi pos el calificatiu que hi posaria si jo hagués caygut en la flaqueza d'usar de semblants procediments contra V. ¡Y qu'es de ver que'l pecat pesa mes que plom, y qu'un mateix es el primer qu'es denuncia y qu'es veu quant el Bon Jesus no l'ha dexat del tot de la seua ma!

Axi y tot el tench a V. y el crech amich meu de bon de veres, y com a tal me repetesch jo ara lo mateix de sempre y com si res fos estat, que una cosa es dir les dificultats ab tota franquesa y l'altra posarhi mal fel ni guardar ne cap mica de rencor.

Servidor seu y amich afm. q. b. s. m.

Estanislau Aguiló

1

[Esborrany de la resposta d'Alcover]

Palma, 15 desembre, 904

A D. Estanislau Aguiló.

Amich estimat: acab de rebre la seua carta de quinze planes. L'he lletgida tot d'una, y no [ratllat: li puch] m'hauria d'allargar molt si li havia de dir tot [ratllat: totes les coses que m'ocorren] lo qu'ella'm sugerex. Me causa tot ella una gran sorpresa. Vostè diu qu'ha necessitat dies per escriurela. A mi per [ratllat: constestarla] ferme'n càrrech y contestarla me [ratllat: sobra mitj' hora] basta el temps indispensable per [ratllat: escriure] posarli aquexes retxes. M'estranya molt que vostè m'escriga tantes planes d'una cosa que si s'ha de tractar, ha d'esser de paraula per allò de que parlant s'entenen els homos. Lo bo es que abans d'obrir boca nosaltres, [ratllat: abans de sebre preus] ni haver precisada la nostra idea, vostè ja mos endressa un al·legat de quinze planes. Vostè invoca tant els respecte a n-el sentit de l'Arqueologica. Donchs jo es aquex sentit que desig [ratllat: sebre] aclarir, y per axò, sense anar d'amagatetjons ni faltar en res ni per res a la bona amistat amb que vostè me distingex, vaig cridar alguns dels amichs de la Junta per veure com pensaven ells sobre les obres de la Seu y per manifestarlos lo que jo duya idea de proposar. ¿Que hi ha d'incorrecte [ratllat: en tot] ni deslleal en tot axò? Jo, per bé que hi mir, no hi se veure res. ¿Que jo abans n'hi havia de parlar? Y ¿per que? Jo volia sebre com pensaven els de la junta que no m'havien manifestada la seua opinió sobre lo de la Seu. Vostè no hi figura entre ells, perque prou la'm manifestá fa anys, y de llavò ensà he sabut que seguia en les metexes. ¿Per que n'hi havia de parlar? ¿Que jo li he faltat a la bona y lleal amistat per haver demanat a alguns de la Junta la seua opinió sobre una idea meua que volia proposar en [ratllat: Junta] la pròcsima sessió? Francament, no veig tal falta ni crech que la hi vege cap persona que no estiga apassionada. Llament de tot cor els termes amb que califica la meua conducta que consider completament infundats y injusts.

A lo demès de la carta me permite que no hi contest per escrit. Tractarem, si Deu ho vol, la cosa en sessió, y vostè esposará les seus raons y nosaltres les nostres, y Deu ens il·lumin a tots per resoldre segons raó y justícia.

Vostè demana alguns dies per pensar la cosa abans de convocar la Junta. Trob qu'ha pensat bé. Per part meua estaré content que no convoquin fins passat Festes, axò es, passat Capd'any a fi de que hi puguen assistir tots els de la Junta y que cadascú hi [ratllat: puga dir] diga la seua.

Don per no dites les expressions ofensives per mi que hi ha dins la seua carta, y devant Deu li dich que res més lluny de mi que l'idea d'ofendre'l o de faltar en res ni per res a l'amistat coral que li professa son afectíssim

8

[sense data] [1906?, fa referència al Congrés]

[Amb lletra d'Alcover: Aguiló (Est.) Contestada 9 octubre]

[Membret:] Biblioteca Provincial

de

Mallorca

Sr. D. Antoni M. Alcover Pre.

Senyor y amich estimat: Jo no sé com dimontres he perduda la carta o titol de congresista que V. m va donar; sens dupte s'ha mesclat ab altres papers dels que conserv per dins els caxons de la meua taula, y are per be que l'he cercat no l'he pogut trobar. Si V. no me'n pot fer un duplicat está fet de mí, y no tendré medi d'assistir a cap acte del Congrés.

Jo voldria tenir dret a rebre per la Biblioteca un segon exemplar del[s] treballs qu'es publiquin del Congrés. El medi que m'ocorre es que V. fassa congressista el meu germà Alfonso, per exemple, si encara hi es a temps. Per si a cas adjunt envii les cinch pessetes de la seua quota.

Perdonim que a darrer' hora y ab tantes feynes com V. té segurament jo el venga a distreure ab aquestas impertinencies.

Diumenge vaitx esser a Puigpunyent y per axo no poguí assistir a la Junta que tingueren a la Arqueològica. He donats avuy a n en Bernat Obrador els 10 toms publicats del Bolletí d'aquell [sic] que era lo unich que li faltava, salvo el periodich en *Figuera* que jo tampoch no tench.

Seu sempre amich y servidor afm.

Estanislau Aguiló

2

[Carta d'Antoni M. Alcover]

Palma, 6 març, 907

D. Estanislau!

Me demanen de Milán si hi ha o hi ha hagut cap llinatge a Mallorca *Dalceri* o *Dalcerto* o *Dalcesto*. May he vists tals llinatges. Si vostè en sab res, li agrairia que m'ho digués.

Son afectíssim

Antoni M. Alcover Pre.

9

[Resposta d'Aguiló, 1907]

Tampoch he vist may jo aquests llinatges en la forma que V. los posa, pero tench molta por que aquesta no sia sino una mala lectura de *Dulceti* o *Dulceto*, formes llatinisades del llinatge *Dolset*, no raro aquí y conegut generalment per esser el del célebre cartógrafo.

Seu sempre amich afm.

Estanislau Aguiló

10

(targeta de visita)

16 abril 1907

Amich D. Toni: Aquí li envii 22 pessetes, import d'un exemplar dels toms III y IV (Felix de les Meravelles – Doctrina pueril) que en nom de la comissió editora vaitx vendre a n'en Pere Antoni Sanxo. N'Obrador me doná els volums, pero s'estimá més que'ls diners els entregás a V. — Seu sempre amich afm.

Estanislau Aguiló
Montission-29.

11

7 Mars 1908

[Membret:] Biblioteca Provincial de Mallorca

Estimat senyor y bon amich: No conech a Mallorca el llinatge Vinader ni recort haver lo trobat may; y m'atreviria asegurar que com a familia polent y una mica principal, a Ciutat per lo manco, no n'ha existida cap, en cap época, d'aquest llinatge. En el meu índice de l'any 1480 no hi figura, ni en el Nobiliari den Bover tampoch; y lo que mes m'admira que tampoch figura en el Nobiliario de lo Reynos y Señorios de España den Piferrer ni en la Historia del Reyno de Murcia den Cascales.

Aprofitant l'ocasió li envii aquest ofici que havia fet pel senyor Bisbe proposant en [Gaspar] Reinés [i Coll] per Director del Museu de la Arqueològica. No'l vaitx enviar tot d'una esperantlo a V., qui a les hores era per Barcelona, y de la seua tornada me'n era descuidat. Si no troba qu'estiga be, el corretgesca y el tornaré escriure axi com vulga.

Seu sempre amich y servidor afm.

Estanislau Aguiló

12

Dijous, 14 [data incompleta, 1909?]⁹⁰

Estanislau Aguiló

Palma de Mallorca

Senyor y bon amich: S'exemplar del Blanquerna que tenia n' [Mateu] Obrador (a. c. s.) sempre li havia sentit dir qu'era seu propi, y qualche pich y tot havia estat a punt de desfersen, estret per la necessitat. Per axó quant morí y se tractava de vendre els seus llibres⁹¹ proposava jo que la Comissió adquirís aquest exemplar. Llavors ja sap V. que'n Bernat s'oposá a la venta, mos entobiá a tots ab la seva llabia, posá ma en el llibre, el sen dugué a Barcelona, y Deu sap a hores d'are que n'ha fet ni per hon pare. Tot axo no es mes que per dirli que a parer meu sa Comissió no'n te n'hi [sic per ni] n'ha tengut cap may d'exemplar del Blanquerna.

Li envii empero el meu particular.

A l'Almudaina veitx anunciades per anit y per demá unes conferencies en el Palau sobre la basílica descuberta a Manacor. No diu empero ni si s'acte es públich ni a quines hores, y m'agraderia sebrerho per si podia esser assistir hi sense pecar d'aficadís ni d'indiscret.

Sempre seu amich afm. q. b. s. m.

Estanislau Aguiló

13

[sense data, presumiblement 1909]

(targeta de visita)

Senyor y bon amich: En Garau i jo havem posat als llibres que V. triá de can Obrador el preu que a cada un d'ells trobará anotat a n el cornaló de dalt de la portada. La suma de tots resulten xexanta pessetes; si no li acomoda V. matex tay y cusa axi com voldrà.

Mancan dels llibres triats el tom de Poesies de na Emilia Sureda, que supós que les atlotes se han reservat per elles, y la monografia den Rubió i Ors, *Bastero provenzalista catalán*, que ha resultat que no era de D. Mateu, sino den Rafel Ballester que la hi havia dexada.

Seu sempre amich y servidor afm.

Estanislau Aguiló
Montission-29.

14

[sense data, presumiblement 1909]

[Membret:] Biblioteca Provincial

de

Mallorca

⁹⁰ La mort de Mateu Obrador és produí el 27 de maig de 1909.

⁹¹ El contingut d'algunes de les cartes que apareixen en aquest epistolari suggereix que diversos llibres de la biblioteca de Mateu Obrador van ser adquirits pels membres de la Societat Arqueològica.

Senyor y bon amich: Anit passada quant me vaitx oferir per anar avuy es cap vespre a Can Obrador a recullir els papers y còdices que hi ha de la Comissió, no vaitx tenir en conte l'inauguració del Congrès Marià que s'ha de fer a la Llonja casi a la mateixa hora senyalada, y a la qual hauré d'assistir.

Si V. no opina lo contrari axó de can Obrador podria quedar aplassat per demá divenres, a les quatre y mitja d'es cap vespre.

Seu sempre amich y servidor afm.

Estanislau Aguiló

15

22 setembre 909

[Membret:] Biblioteca Provincial de Mallorca

Senyor y bon amich: Aquí li envii els llibres triats per V. dels de D. Mateu Obrador, al cel sia; y dispens que en tants de temps d'haver d'esser pagats (?) per forsa nols hi hage poguts enviar abans.

Seu sempre afm.

Estanislau Aguiló

3

[Carta d'Alcover a Aguiló]

Palma, 30 desembre 1909

D. Estanislau:

Una novel·la publicada l'any 1849 a Madrid, *propiedad de Gaspar y Roig, editores*, ¿conserva encara la propietat de manera que no puguem, sense permís de l'editor, insertarla de folletí en *La Gaceta*?

Li agrairia que'm contestàs aquí bax metex, si pot

Son afectíssim

A. Alcover

16

[Resposta d'Aguiló]

El termini de la Propietat intelectual dura per espay de 80 anys, y no s'hi pot fer reclamacions mentre el propietari de l'obra ne tenga exemplars en venta.

Seu sempre afm.

E. Aguiló

4

[Resposta d'Alcover en el mateix full]:

Palma, 13 abril, 912

D. Estanislau!

En Juan me diu que vostè creu que jo tenc més llibres de la Biblioteca, i me'n ha anomenat un qu'he deduit qu'era En Lecoy de la Marche *Histoire du Royaume de Majorque*. Aquest el vatx tenir, pero era de la Biblioteca del Palau, i ara ho hem mirat, i efectivament du la marca de la Biblioteca episcopal i es una marca vella. De manera que per aquest vent me sembla que no hi ha res; ara altres llibres bé poria esser que'n tengués qualcún, encara que no'n recort cap. Aquell sobre *Philippe le Bel*, que crec qu'era de vostè, le hi vatx tornar fa temps.

De totes maneres, vostè me diga lo que li ocorrega. Son afectíssim

Antoni M. Alcover, pre.

17

[Amb lletra d'Alcover: Aguiló (Est.) Contestat 14 abril, 912]

[Lletra d'Aguiló]

Es el Lecoy de la Marche que V. ha de tenir, me recorda be haverley dexat y ho comprova el que are no es aquí. L'estudi sobre Philippe le Bel si que el me torná. Seu afm.

Estanislau Aguiló

18

[Amb lletra d'Alcover: Aguiló (Est.)

Palma 4 d'abril de 1913

Senyor meu y bon amich: Me pensava está cabals ab la Societat de Dialectología Romana, pero puis V.'m diu que hi dech l'anyada anterior 1912 ho admet sense cap dificultat y aquí li envii les 25 pessetes del seu import.

En quant a la corrent jo m'estimaría mes, si podia esser, que me donassen de baixa com a soci o suscriptor o lo que sia de tal Societat, per que encara que vint y cinch pessetes no sia cap gran cosa, realment fa consciencia gastarles cada any per una revista escrita en una llengo que jo no entench, y referent a uns estudis que encara entench manco y que no son gens de la meua corda. Me crega, que sense pensarhi gaire trobaré vint y cinch altres coses en que invertirles y ab vint y cinch vegades mes de profit per part meua.

Ab aquest sentit vaix escriure fa uns quants dies al Secretari general a Hamburg, qui m'enviá una recepte de setanta cinch pesetes, totes ab un pich.

No obstant, si V. no vol que dexi y'm mana que continui pagant jo estich sempre pronte a la obediencia.

De V. amich y servidor afm. q. b. s. m.

Estanislau Aguiló

TARGETES DE VISITA (SENSE DATAIÓ)

1

(targeta de visita)

[sense data]

Estimat senyor y amich: ¿Que li vendrà malament pegar una mica de repassada a n aquestes proves que li envii y tornarles me en haverles corregides? Sempre seu afm. S. y a q. b. s. m.

Estanislau Aguiló

2

[sense data]

(targeta de visita)

Amich D. Antoni: voldrà fer el favor de repasar un poch aquest full de proves y el vespre si ve a la junta de la Arqueologica ja'l me tornarà? Sempre seu afm.

Estanislau Aguiló

3

(targeta de visita)

[sense data]

Amich D. Antoni: ¿Li cauria be pegar una repassada a'n aquestes proves y tornar les me tant pronte fos possible?

Perdon de la pressa y de la molestia.

Seu sempre afm.

Estanislau Aguiló

4

(targeta de visita)

20 janer? [data incompleta]

Estimat amich: Avuy hi ha eleccions en el Sindicat de l'Horta, y jo que per les meues culpes y pecats també som sindich are a les 9 m'en tench d'anar allà per estar a l'estaqueta fins tocades les dues. Si lo que V. vol que vegem pogué esser decapvespre?

Estanislau Aguiló

5

(targeta de visita)

[sense data]

Conti ab mi pel dinar. A la una y mitja comparexeré a la cita ab ses dens ben esmolades.

Estanislau Aguiló

6

(targeta de visita)

[sense data]

Moltes gracies; y perdon, que per so com havia dit que no'm frissava molt no l'hi hage tornat mes prest.

Seu sempre afm.

Estanislau Aguiló

7

(targeta de visita)

[sense data]

Del llibret den [Emili] Pi i Molist no sé mes sino que existex perque en [Joaquim M.] Bover el cita; no l'he vist may ni sé qu'il tenga. El del Dr. Gual el tenim a la Biblioteca provincial. Li envii el Jaume Roig. Seu sempre afm.

Estanislau Aguiló

Montissión-29.

8

(targeta de visita)

[Amb lletra d'Alcover: Aguiló (Est.)]

[sense data]

Senyor y bon amich: Vet aquí l'ofici que V. m demana, que tenia fet de fa estona, pero que volia sometre a la aprovació de la Junta abans de enviarlo. Aquesta emperó está are del tot esbarriada, la major part son a fora y no hi ha medi de reunir la. No crech, axo no obstant, que nigú hi tenga res que dir. Seu sempre afm.

Estanislau Aguiló
Montission-29.

***

[Amb lletra d'Alcover: Aguiló (Est.)]

LA SOCIETAT ARQUEOLÓGICA LULIANA plora la mort de son President, l'honorable Sr. D. ESTANISLAU DE K. AGUILÓ

qui passà d'aquest món a l'altre dia 9 de janer de l'actual any del senyor MCMXVII.

La Junta de Govern d'aquesta Societat ha resolt celebrar en sufragi i per bon repòs del qui fou son digníssim President, i com homenatge a la seua memoria, un ofici funeral, que serà, si Deu ho vol, a l'esglesia de Sant Francesc el dia trenta de la seua mort, 9 del corrent, a les onze del matí; hi queda vostè convidat, i espera la Junta de Govern que l'honrarà acompanyant-la a un acte tant piadós.

A.E.R.I.P.A.

Resumen

A partir de la correspondencia mantenida entre Aguiló i el canónigo Alcover la autora intenta establecer algunos de los aspectos, harto confusos, que marcaran la relación de Alcover, entonces vicepresidente, con el presidente de la Societat Arqueològica. Relaciones que alcanzaron graves enfrentamientos por parte del conflictivo sacerdote respecto a la Societat que, hasta un momento preciso, había utilizado como portavoz de su importantísima tarea en pro de la lengua y del *Diccionari*. Por desgracia los materiales conservados son, únicamente, las réplicas de Aguiló a unas cartas de Alcover que no se han podido localizar.

Abstract

From correspondence between Aguiló and Canon Alcover, the author attempts to define some of the very confusing facets of relations between Alcover (Vice-Chairman at the time) and the Chairman of the *Societat Arqueològica* (Archaeological Society). These relations led to serious confrontations between the conflictive priest and the Society, which had used Alcover up to a specific point as spokesman in its important linguistic labours and in its work on the *Diccionari català-valencià-balear*. Unfortunately, the only documents that have been conserved are replies by Aguiló to letters by Alcover that have not been located.